

Szakdolgozat

Juhász Nikolett
Gyógypedagógia

Kaposvár
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus

Gyógypedagógia szak

Közösségi éneklés szerepe az integráltan tanuló fiatalok
körében

Belső konzulens: Dr. habil Di Blasio Barbara
egyetemi docens

Készítette: Juhász Nikolett
KYFVTY
nappali tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Inté-
zet/Gyógypedagógiai Tanszék

Kaposvár

2023

Tartalom

I. Bevezetés	1
II. Elméleti áttekintés	3
II.1. Integráció	3
II.2. A zene hatásai	7
II.3. Tehetségek	8
II.4. Kodály Zoltán	11
II.5. Kokas Klára	14
II.6. Ének-zene az oktatásban.....	15
II.7. Zeneoktatás vagy zeneterápia?	18
II.8. Speciális eszközök	19
II.9. A zene hatása a közösségre	20
II.10. Fogyatékossgal élő személyek zenekarban.....	21
III. Kutatás	23
III.1. Kutatási probléma meghatározása	23
III.2. Kutatási kérdések megfogalmazása	23
III.3. Kutatási módszer kiválasztása	23
III.4. Interjúk, információgyűjtés	24
III.5. Interjúalanyok.....	25
III.6. Eredmények.....	25
III.7. Kutatási eredmények összefoglalása	38
IV. Összegzés	40
V. Felhasznált szakirodalom	43

I. Bevezetés

A zene az emberek életének szerves része, valamilyen módon mindenki kapcsolatban áll vele. Az emberiség létezésének mindig része volt, elsősorban a közösségi zenélés. A legtöbb zenész és énekes mögött is áll egy csapat, sokan bandákban, zenekarokban énekelnek és zenélnek együtt. A hangsúly a közös zenélésen van.

Az életemben a zene mindig nagy szerepet töltött be, ének-zenei általános iskolában kezdtem meg tanulmányaimat, harmadik osztályos koromban alapfokú művészeti iskolában tango-harmonikán kezdtem tanulni. Negyedik koromtól kezdve a középiskola végéig tagja voltam egy kórusnak.

Mindig is tudtam, hogy zenei témában szeretném majd a szakdolgozatom írni, de sokáig nem találtam meg azt a megfelelő területet, amelyikbe jobban bele akartam ásni magam. Felélevenítettem és átgondoltam az eddigi ismereteimet és tapasztalataimat, kerestem szakirodalmat, elolvastam több tanulmányt, hogy megtaláljam a hozzám legközelebb álló témát. Egy idő után a közösségi zenélés és annak hatásai kerültek a keresésem középpontjába. Szembesültem azzal, hogy alig van kutatás ebben a témában, nem is találtam a kórusok világára, kóruspedagógiára vonatkozó friss, újszerű szakirodalmakat. Ennek hatására döntöttem úgy, engem ez a téma foglalkoztat.

Egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az integrációra és az inkluzív nevelés-oktatásra irányuló törekvések az iskolákban. Rengeteg kísérlet, próbálgatás és bevált gyakorlat van a tanórai differenciálásra különböző tantárgyak esetében. Kórusokról azonban nem, vagy alig esik szó. Úgy érzem, ma a kórusokat már a legtöbb ember régimódinak tartja. Megváltozott az elmúlt évtizedekben a kórusokhoz való hozzáállás. Egy bizonyos réteg találkozik vele, de a többség nem. Előfordul, hogy különböző tehetségkutató műsorokban megjelenik egy-egy kórus, de számuk igen kevés. Ebből kifolyólag úgy gondolom, hogy aktuális és fontos téma a gyermekkórusok mai helyzete.

Szakdolgozatom elméleti kidolgozásában kezdetben kitérek az integráció helyzetére, az integráció és inklúzió fogalom különbségeire. Fontosnak tartom a pedagógusok attitűd jellemzőinek megemlítését is, ugyanis véleményem szerint mindennek az alapja maga a pedagógusok hozzáállása. Ehhez a témához kapcsolódóan egyetemi tanulmányaim során végzett kutatásom néhány összefoglaló adatát is ismertetem. A továbbiakban a zene hatásait fejtem ki részletesebben, ugyanis a közösségre gyakorolt hatása mellett fontosnak tartom kiemelni a transzferhatásokat is és a teljesség kedvéért a többi megfigyelhető hatását is. A hatásokat követően megemlítem a zenei tehetségek jellemzőit, beleértve a speciális igényű gyermekekre vonatkozóan is.

Ha közösségi zenélésről és a kóruspedagógiáról van szó, nem lehet elmenni Kodály Zoltán és Kokas Klára pedagógiai módszerei mellett sem. Szakdolgozatomban bemutatom a két személy pedagógiai módszereinek sajátosságait, valamint a gyermekkórusok megalakulásának rövid történetét. Fontosnak tartom az ének-zene oktatás megemlítését is, ugyanis a tanulók attitűdjét nagymértékben befolyásolja a környezetének attitűdje, a zenére, zenei világra vonatkozóan is. Az iskolában, az ének-zene oktatás valójában egy közösségben zajlik, magában az osztályközösségben. Tehát minden tanuló, aki találkozik a zenével, zenei oktatásban részesül, valójában közösségben teszi azt. Ha speciális igényű gyermekekről van szó, az emberek hajlamosak minden zenei képzésre irányulóan azt mondani, hogy zeneterápia. Ez azonban nem állja meg a helyét. Mélyebben utánajártam annak, hogy alapvetően miben tér el egymástól a zeneoktatás és a zeneterápia, miért nem szabad a két fogalmat összekeverni, vagy egy kalap alá venni, ugyanis egy SNI, BTMN tanuló esetében nem mondhatjuk a kórusban való részvételre, hogy zeneterápia. Témám középpontjában a közösségi zenélés áll, ezért külön fejezetben térek ki a zene közösségre gyakorolt hatásaira, valamint a fogyatékkal élő személyek és zenekarok kapcsolatára. Emellett olyan speciális eszközöket is megemlítek, amelyek elősegíthetik a hatékony ének-zene oktatást.

Általános iskolában, ahol én is tanultam, kötelező volt kórusban részt venni mindenkinek, ugyanis Kodály elvei alapján működött az iskola. Ennek köszönhetően elkerülhetetlen volt, hogy integráltan tanulókkal is kapcsolatba kerüljek a kóruspróbák alatt. Ez elindította bennem azt a kérdést, vajon ma hogyan, milyen eszközökkel és módszerekkel tudják a pedagógusok elősegíteni és támogatni egy kórus munkáját, a tanulók beilleszkedését a közösségbe. Ennek vizsgálata érdekében mélyinterjúkat készítettem kórusvezetőkkel, akik a mai napig aktívan vezetnek gyermekkórust. A megszerzett információkat, válaszokat a harmadik fejezetben részletezem. Szakdolgozatom végén összegzem a megszerzett információkat, következtetéseimet és további felmerülő kérdéseket.

II. Elméleti áttekintés

II.1. Integráció

Az integrációnak a története azt mondhatjuk, hogy az 1980-as években kezdődött, ugyanis ekkor indultak meg különböző kísérletek az integráció megvalósítására (Szegő, 2008). Az integráció egyre fontosabb kérdéssé válik, ugyanis minden évben nő a sajátos nevelési igényű tanulók létszáma, ma már szinte kijelenthető, minden osztályban van legalább egy integráltan tanuló gyermek, fiatal.

Ha az integráció kérdéskörét boncolgatjuk, fontos megemlíteni az integráció és az inklúzió közötti különbséget, ugyanis gyakran előfordul, hogy tévesen, egymás szinonimájaként alkalmazzák különböző szövegkörnyezetekben a két kifejezést. *„Egy befogadó iskola víziója lát-szódik, ahol korábbi, előzetes kirekesztés nélkül folyik az együttnevelés. Nem kell korábban elkülönült részeket összetenni, integrálni. Úgy tűnik, nem vált egyértelművé és láthatóvá az integráció és inklúzió fogalmak alapvető különbsége, [...] a terminológia használata szorosan összefügg nézőponttal, emberképpel, iskolarendszerrel stb.”* (Papp, 2012. 296 o.) Az inklúzió sikeressége középpontjában tehát maga az intézmény attitűdje áll. Elengedhetetlen feltétele, hogy a tanulókat helyezze a középpontba. Emellett szerves része a differenciált oktatás-tanulásszervezés, képes adaptálni a tantervben előírt tananyag elsajátításához alkalmazni kívánt módszereket és eszközöket. Integráció esetén nem feltétlenül jelennek meg erre irányuló törekvések, többnyire hagyományos módszereket alkalmaznak a pedagógusok a tanórákon, ezáltal a differenciálás kisebb mértékben jelenik meg, amennyiben megjelenik. Jelentős különbség még, hogy az inkluzív nevelés során a gyermekközpontúságból kifolyólag felmerülő probléma esetén nem a tanulóknak keresik a hibát és akarják változásra bírni, hanem az iskola és a pedagógusok igyekeznek alkalmazkodni a tanulók speciális szükségleteihez. Valójában az egész tantestület szemléletváltásán van a hangsúly. Egy fontos eltérés még, hogy inklúzió esetén a gyógypedagógusokra partnerként tekintenek. Ezzel szemben az integráció esetén még több intézményben is megfigyelhető az a fajta attitűd, miszerint a gyógypedagógusra sokkal nagyon teher és felelősség hárul, mert tőlük várják a sajátos nevelési igényű tanulók „megjavítását”. Gyakran az érintett tanulókat tanító pedagógusok és a gyógypedagógus közti kommunikáció sem a megfelelő mértékben valósul meg.

A sikeres integrációnak és inklúziónak sok feltétele van, mely kiterjed mind az eszközre, mind pedig a személyekre, valamint a programok szervezésére. Az figyelhető meg a mai oktatási rendszerben, hogy ezen feltételek nem minden intézményben adóttak. Ennek lehet oka a szakemberhiány, illetve az eszközhiánynak oka a támogatások alacsony mértéke és az

amortizáció. A sikeres integráció egy fontos eleme a pedagógusok attitűdje és a szakmai felkészültsége is. Egyetemi képzés során a tanítók, pedagógusok nem tanulnak gyógypedagógiai alapismereteket, többnyire szabadon választható tárgyként van lehetőségük erre irányuló kurzuson részt venni. Ennek hiánya megmutatkozik a nevelés-oktatás folyamatában. Ha a diákokat tanító pedagógusok nincsenek tisztában az adott diagnózis sajátosságaival, nem biztos, hogy megfelelően tudják megvalósítani a differenciálást és sikeresen bevonni a gyermeket a nevelés-oktatás folyamatába.

Egyetemi tanulmányaim során az egyik kurzus keretein belül készítettem egy kérdőívet, amelyben arra irányuló kérdéseket fogalmaztam meg, hogy milyen a tanítók attitűdje az osztályukban tanuló SNI gyermekek irányába, ismernek-e és használnak-e különböző differenciálást segítő eszközöket. Több városba is elküldésre került a kérdőív. Kutatásom 16 tanító töltötte ki, ezek a válaszok is hozzájárultak ahhoz, hogy nagyobb bepillantást nyerjek abba, hogyan tud megvalósulni az integráció ma. Néhány összefoglaló adatot említenék meg a kutatásból. A 16 főből 12 fő nem rendelkezett gyógypedagógiai végzettséggel, mélyebb ismeretekkel. A maradék négy főből ketten azért végezték el a gyógypedagógia valamelyik szakirányú képzését, mert felismerték, hogy ez elengedhetetlen a sikeres differenciáláshoz, valamint azért, mert tanító szakon nem kaptak erre irányuló képzést. Kérdőívemben rákérdeztem arra, mi áll annak a hátterében, akinek nincs, miért nincs gyógypedagógiai végzettsége. Erre a kérdésre a 12 főből egy jelölte azt a válaszlehetőséget, hogy nem tartja feladatának az SNI gyermekek segítségét, fejlesztését, kezelését. A többi válaszadó egyéb okokat jelölt meg, mint az anyagiak, családi helyzet és időigény. Az egyik további kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy kapnak-e gyógypedagógusi segítséget a tanítók, melyre a 12-ből 5-en válaszolták, hogy igen, többen jelölték a nem válaszlehetőséget. Erre a kérdésre érkezett egy olyan válasz is, miszerint nem kap az illető, de szeretne és volt olyan személy, aki azt jelölte, nincs rá szüksége. Differenciálás témakörből úgy gondolom egy fontos adat, arra a kérdésre, ismernek-e speciális eszközöket és alkalmazzák-e őket a tanórán, 16 főből 9 jelölt igent. Az összesített adatokból kiolvasható volt, akik nem rendelkeznek gyógypedagógiai ismeretekkel, közülük egy ember kap segítséget, illetve van olyan, aki nem rendelkezik ilyen jellegű ismeretekkel, nem tekinti feladatának az SNI tanulókkal való foglalkozást és nincs is szüksége segítségre a tanóra időtartama alatt. Pozitív tapasztalat volt számomra, hogy volt olyan kitöltő is, aki nem rendelkezik ismeretekkel, de van segítsége az órák alatt. Valamint olyan válasz is érkezett, hogy ugyan nincs segítsége, de utánajárt a témának, ezért vannak ismeretei. Utolsó kérdésem arra irányult, hogy hogyan fogadják az osztályukba bekerülő SNI diákokat, ahol pozitív tapasztalat volt, hogy a 16 főből 9-en figyelnek a differenciált tanulás szervezésre, illetve van, aki pozitívan, felkészülten fogadja őket. Érkezett

olyan válasz is, hogy ugyanúgy kezelik őket, mint a többi a tanulót az osztályban és két kitöltőm nyilatkozott úgy, hogy motiválja őket a továbbképzésre. Negatív érzésekről senki nem nyilatkozott. Általánosítani természetesen nem lehet ezekből az adatokból, de ilyen téren nagyon megoszló a magyar oktatási rendszerben oktató pedagógusok véleménye, attitűdje és a megszerzett ismereteik is. Lehet hallani sok pozitív, sok negatív tapasztalatot is mind a szülőktől, pedagógusoktól és tanulóktól is.

Már korábban több személy is foglalkozott a témával, vagyis a pedagógusok integrált oktatással kapcsolatos attitűdjével. Több olyan kutatás is volt a 2000-es évek elején, ahol bizonyítottan pozitív eredményeket értek el a vizsgáló személyek, és többnyire kijelenthető volt az, hogy a pedagógusok nagy része hangsúlyt fektet a differenciálásra (Szegő, 2008). Ezzel szemben egy másik kutatásban nagyobb részben negatív eredmények születtek.

A kutatásokban abban is eltérés mutatkozott, hogy pozitívan vagy negatívan értékelik a pedagógusok az integrációt. Találkoztam olyan kutatással, ahol mindenki pozitívan vélekedett róla, aki differenciált a tanórán és volt SNI tanuló az osztályában, de volt olyan felmérés, melynek az eredménye inkább negatív volt (Szegő, 2008).

Kutatásomnak köszönhetően elgondolkodtam azon, vajon lehetséges-e az, hogy nem változott a pedagógusok attitűdje, hiszen amennyi pozitív válasz érkezett az én kérdőívemben, annyi negatív is. A vélemények nagyon megoszlanak és még mindig sok olyan diák tanul integrált keretek között, akik nem kapják meg a nekik járó fejlesztést és a differenciálás sem valósul meg, ami hátráltathatja a tanulók beilleszkedését, fejlődését, kibontakozását és önértékelésére is negatív hatást gyakorolhat.

Egyik integráló intézményben tett hospitálásom alkalmával lehetőségem volt beszélgetni az intézmény egyik pedagógusával. Tapasztalt pedagógus volt már és szerencsére lehetőségem is volt egy általa tartott órát megtekinteni. Érdekes és színes óra volt, ahol a tanulók is aktívan részt vettek a tanórán, számomra is nagyon élvezetes volt. Véleménye szerint differenciálni borzasztóan nehéz (ha nem lehetetlen) ilyen nagy létszámú osztályokban, megfelelő segítség és eszközök nélkül.

Ezen kutatások eredményei nagyon sok mindennel összefüggésben állnak, mint például a pedagógusok tapasztalataival, képzésével, egymás között megosztott információkkal, társadalmi megítéléssel, az iskolák és a kollégák attitűdjével, rendelkezésre álló eszközökkel, szakmai segítséggel, szociokulturális környezettel stb. Nem számít, hogy hányszor készítenek kutatók erre a kérdéskörre irányuló kutatásokat, a beérkező válaszok mindig vegyesek maradnak. Lesz olyan személy, aki pozitívan és lesz, aki negatívan vélekedik az integrációról és az SNI tanulókról. A cél az lenne, hogy a negatív vélemények száma csökkenjen, de megszüntetni nem

lehet, ugyanis szubjektív véleményeket feltáró kérdésekről van szó és a pedagógusok érzéseit mutatják. Nagyon ritkán fordulhat elő olyan, hogy mindenki egyetért valamiben és egyformán gondolkodnak egy adott jelenségről.

Az integrált, inkluzív oktatás elsődleges célja, hogy megvalósuljon egy mindenkit érintő befogadó környezet létrehozása, ami nem csak az oktatásra terjed ki, hanem a társadalmi befogadást is magába foglalja és nem csupán speciális igényű, atipikusan fejlődő személyekre vonatkozik, hanem a hátrányos, halmozottan hátrányos személyekre is kiterjed, valamint még az eltérő kultúrában élőket is magába foglalja (Némethné, 2009).

Van az integrált oktatásnak egy nagyon pozitív példája Magyarországon, ami nem más, mint a Gyermek Ház. Története az 1993/1994-es tanévben kezdődött. Az iskola önálló pedagógiai programmal rendelkezik, lehetőséget nyújtva egy inkluzív iskola működésére, mellyel egyedülálló az országban. Jellemzően túljelentkezések vannak az induló osztályokba. Az intézményben elsősorban a nem hagyományos differenciáló módszereket részesítik előnyben. Az általuk alkalmazott módszerek közé tartozik a projektmódszer alkalmazása, kooperatív tanulás-szervezés, egy tanulási szerződés megalkotása, szimulációk, különböző szituációs és szerepjátékok, valamint ide sorolhatók még a tanulmányi kirándulások is. A pozitív eredmények is mutatják, sokkal több ilyen iskolára lenne szükség. Gyakran lehet hallani azt, hogy a szülők nem szeretnék, ha a gyermekük olyan iskolába járna, ahol SNI gyermek tanul, mert úgy gondolják, ők hátráltatják az osztály többi tanulóját. Ebben természetesen van igazság is, amennyiben nincsenek meg a megfelelő eszközök, személyi feltételek és a pedagógusok képzettsége és tudása ahhoz, hogyan lehet megfelelően alkalmazni a differenciáló módszereket, illetve nem ismerik az speciális igény sajátosságait, a gyermek szükségleteit, vagy ismerik, de nem veszik figyelembe. A Gyermek Házában megtanulják a diákok már az első osztályban a másság elfogadását és empátikusabbak, segítőkészebbek lesznek a fogyatékos embertársaink irányába. Remekül mutatja ez az iskola, hogy elsősorban nem érzékenyítő programokra lenne szükség, hanem alaprátalon is természetessé kellene válnia annak, hogy vannak és lesznek is a környezetünkben olyan emberek, akik mások, meg kell tanulni együtt élni velük és elfogadni mindenkit olyannak, amilyennek született. A Gyermek Ház jó gyakorlata nagyon sok pozitívumot foglal magába, amely mintaként is szolgálhat, mert bizony így is lehet tanulni és tanítani.

II.2. A zene hatásai

Fontosnak tartom a zene hatásainak bővebb kifejtését, elsősorban a gyógypedagógiai hatása miatt, hiszen a pozitív hatások minden tanulót érintenek, speciális igényű tanulókat is, így bizonyos helyzetekben a zene nagyon hasznos eszközzé tud válni oktatás-nevelési munka során.

A zene valójában minden ember életében fontos szerepet tölt be, ez alól a speciális igényű személyek sem kivételek. Nagyon sok emberre jellemző, hogy csak zene közben képes tanulni, személy szerint matematika házi feladatot nem tudtam zene nélkül írni. Gyakran találkozom azzal is, hogyha valaki szomorú, akkor csak a zene tud neki vigaszt nyújtani, segít az érzelmek megélésében, elfogadásban és elengedésben is. A zene sokszínűsége, a több zenei stílus kiválóan alkalmasak arra, hogy az ember hangulatának megfelelő zenével tudjon vigasztalódni, örülni, sírni és az érzéseit megélni. A zene képes kifejezni a gondolatainkat és érzelmeinket, ezáltal egy eszközzé válik, hogy ezeket általuk közvetítsük a külvilág felé.

Több kutatást is végeztek arra vonatkozóan, milyen hatása van a zenének. A pszichés hatások mellett a fizikai működésére gyakorolt pozitív hatása sem elhanyagolható, ugyanis még az immunszintet is erősíti. Végeztek többek között Alzheimerben és Parkinsonban szenvedő betegek körében is kutatást, daganatos betegeket is bevontak zeneterápiás foglalkozásokba, műtét előtt álló beteget is vizsgáltak, valamint a stresszre gyakorolt pozitív hatását is sikerült bebizonyítaniuk. (Kollár, 2016). A kórházpedagógia szorosan kapcsolódik a pszichopedagógia területéhez, ezért is fontos hangsúlyozni a zene hatásának orvosi területen is megmutatkozó hatásait.

A zene transzferhatásaival több kutató is foglalkozott már. Egyik jelentős alak a téma kutatói közül Kokas Klára. Magyarországon az első olyan személy volt, aki ezt a témát kutatta. Fontosnak tartott a zene transzferhatásainak kutatását, ugyanis úgy vélte, hogyha egy gyermeknek a zenei képességét fejlesztik, akkor a többi képessége is fejlődni fog (Kokas, 1972). Ezen képességek fejlesztését minél korábban meg kell kezdeni.

Kodály híressé vált mondása, miszerint az ének-zenei nevelés már a születés előtt kilenc hónappal megkezdődik, de valójában az édesanya születése előtt kilenc hónappal. Kodály gyakran hangsúlyozta a minél korábbi zenei nevelés megkezdését, ezért különösen nagy felelősséget tulajdonított az óvodáknak. Nem csak a szociális készségek fejlesztése miatt tartotta fontosnak, hanem maga a nyelv fejlődése és értelemfejlesztő hatása miatt is (Kodály, 1982).

Kokas Klára két fő feltételhez kötötte a zenei nevelésnek köszönhetően megmutatkozó transzferhatások kialakulását. Elsőként fontosnak tartotta a zenei ismeretek tapasztalatok útján való megszerzését, illetve gyakorlati alkalmazását. Második feltételként a minél több

érzékszerv bevonását említette a zenei nevelés folyamatába. A zenei transzferhatások működésének kérdésével is foglalkozott. Kutatások egyértelműen bizonyították a matematikára és idegnyelvi tanulásban megmutatkozó pozitív hatásokat. Kijelenthető, hogy a ritmusok képzése pozitív hatással van a matematikai készségekre, képességekre, míg a tisztább hallás pozitív hatást gyakorol a helyesírás képességére. A matematikai és nyelvtani képességek mellett meg kell említeni az olvasásra és az írásra gyakorolt pozitív hatásait is, melyeket szintén Kokas Klárának is sikerült bizonyítania (Barkóczi, Pléh, 1977). Nem csak a tanulási képességekben mutatkozik pozitív hatás, hanem a mozgásban is, mint különböző mozgásformákban és az egyensúlyi gyakorlatokban is. A transzferhatás kifejlődését abban látta Kokas, hogy a zene valójában a pszichés működésre is hatással van és ennek köszönhetően képes a zenei tudás határát átlépni és hatást gyakorolni más területekre (Kokas, 1972). Gordon Apport véleménye szerint nem érhető el önmagában csak a tananyag, tudás elsajátításából ilyen szintű transzferhatás. Véleménye szerint ezekhez szükség van a zenei nevelés során változatos eszközök és módszertan bevonására is. Ezen módszerek közé tartozik a különböző mozgásformákkal való kiegészítés, a ritmusokra fektetett hangsúly és az éneklés együttes alkalmazása, melyek együtt teremtik meg az egyensúlyt. (Kokas, 1972).

II.3. Tehetségek

Manapság is él egy olyan kép az emberekben, miszerint a fogyatékosággal élő személyek nem tehetségesek semmiben, mert tehetséges ember, nem lehet fogyatékos. Ezt a tévhitet már számtalan kutató megcáfolta. A fogyatékos személyeknek ugyanúgy megvannak a lehetőségeik a képességeik kibontakoztatására és megtalálására, mint az ép fejlődésű embereknek. Különbség abban nyilvánul meg, hogy bizonyos mértékben ez nehezített lehet számunkra, nagyobb odafigyelésre és türelemre van szükségük, ugyanis önállóan ritkán fedezik fel a bennük rejlő lehetőségeket. Mind a pedagógusok, mind pedig a család részéről nagyobb figyelmet és odafigyelést igényelnek. Megfelelő támogató háttérrel lehetőségük nyílik önmaguk kibontakoztatására, aminek a pozitív, reális énkép kialakulásában is nagy szerepe van.

Számtalan területen mondhatjuk valakire azt, hogy tehetséges. Lehet az művészeti, sport, tanulmányi, tantárgyi, kognitív és szociális területen mutatkozó kimagasló teljesítmény. A különböző fogyatékosági típusok másképpen hatnak az egyénre, más képességek kerülhetnek előtérbe. Rengeteg siker történetet lehet olvasni és látni ma már az internetnek köszönhetően, azonban a legtöbb esetben ezek csupán azokhoz az emberekhez jutnak el, akik folyamatosan

követik az ilyen jellegű eseményeket, illetve akik természetükből kifolyólag szociálisan érzékenyebben és nyitottan fordulnak a sérült, valamilyen módon korlátozott embertársaink felé.

Legtöbb példát természetesen a sport világából tudnánk felsorolni, ahol láthatóan bebizonyították a fogyatékos emberek, sok küzdelemmel és akarattal bármi lehetséges. A médiában is szerepet kap a fogyatékos emberek sportja, hogy egy példát említsek, rendszeresen megrendezésre kerül az olimpiával együtt a paralimpia is, ahol nyíltan, tabuk nélkül jelennek meg a képernyőn.

De vajon mi a helyzet a zenével? A zenével kevésbé foglalkozik a média. Néha megjelennek tehetségkutató műsorokban különböző fogyatékosággal élő személyek, egy példát említve, a YouTube-csatornán Amerika Got Talent műsort követve találkoztam egy olyan kórus előadásával, ahol különböző fogyatékosággal rendelkező gyermekek, fiatalok is a színpadra álltak. Előfordul, hogy egy vak személyt láthatunk és hallhatunk énekelni vagy zenélni, de természetesen több példát is lehetne említeni.

A zenei tehetségek mérésére különböző tesztek kerültek kidolgozásra. Ezeknek a teszteknek két típusát különíthetjük el egymástól, az egyik az adottságtesztek, melyek a zenei tehetséget nézik függetlenül tanulmányoktól. A másik fajtája pedig a teljesítménytesztek, melyek már összefüggésben állnak a tanulás által elsajátított elemekkel és tudással (Turmezeyné, 2019).

Súlyos, halmozottan fogyatékos személyek esetében a zenei tehetség megállapítása nehezebb. Felmerül a kérdés, hogy ki lehet-e jelenteni az adott személy esetében, hogy igen, ő tehetséges? Nem csupán a zenéhez kapcsolódóan merülhet fel a kérdés. Az ő esetükben fontosabb azt vizsgálni Tiszai Luca meglátásai és tapasztalata alapján, hogy mutat-e az érintett személy bármiféle öröm reakciót a zene hatására (Tiszai, 2013). Fontos megemlíteni, hogy a zene elsősorban az érzelmekhez kapcsolódik, ezáltal kevésbé függ össze az intelligenciával, szellemi fejlődéssel (Szabó, 2007). A zene az emberek többségéből képes érzelmeket, különféle reakciót kiváltani, ez a súlyos, halmozottan fogyatékos emberek esetében is így van. Gyakori jelenség, hogy a zene hatására különböző, sajátos mozgásformákat mutatnak, ezek a mozgásformák lehetnek alapjai a zenének (Tiszai, 2013).

A család szerepe nagyobb lehet, mint először gondolnánk. Egyfelől befolyásoló ereje van a genetikának is, a szülők tehetségét örökölhetik a gyermekeik, de kimaradhat pár generáció, mire újra felbukkan egy tehetség. Azonban nem csak a genetika, hanem a szülők attitűdje is meghatározó, mennyire töltenek be támogató szerepet gyermekük tehetségkibontakozásában. Másik részről pedig a szociokulturális környezet és az egzisztenciális háttér is hatással van a tehetség kibontakozására, felfedezésére (Turmezeyné, 2019). Könnyebb helyzetben vannak azok a gyermekek, akik legalább átlagos anyagi körülmények között nevelkednek.

Tapasztalatok alapján a legnehezebb helyzetben a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok vannak, különösen, ha gyermekvédelmi szakellátásban nevelkednek. Az sem elhanyagolható tényező, hogy a fiatal hol lakik, hiszen elképzelhető, amennyiben egy falusi iskolában tanul, nem megoldható, hogy zenét tanuljon, vagy különféle különórákra járjon, mert az utazási lehetőségek nem megfelelőek a legközelebbi városba, ahol különböző egyesületbe vagy művészeti iskolába járhatna.

Az előző bekezdésben említettek bizonyítják, hogy a tehetségek felfedezése mellett szükség lehet egyéb támogatásokra is. Mind anyagi, mind pszichés támogatásra is igényt tarthatnak az érintett személyek és családjaik. Ezen a téren jelentős szerepe van az érdekvédelmi szervezeteknek, melyeknek lehetőségük van támogatni a rászorulókat. Különböző módokon szerezhetnek támogatásokat a fogyatékos emberekkel foglalkozó intézmények, szervezetek. Három fő területet nevezhetünk meg. Az első, a különböző vállalatok által nyújtott támogatások és jótékonykodás, valamint különböző felajánlásokat tehetnek fogyatékos személyekkel foglalkozó intézmények számára. A másik fő támogatási szerv civil szervezetek formájában mutatkoznak. Civil szervezetek, civil kezdeményezések nagy támogató erőnek számítanak. Érzékenyítő programok, esélyegyenlőségre törekvő megmozdulások, bentlakásos otthonokat támogató intézkedések – esetleg létrehozás, szabadidő hasznos eltöltését támogató tevékenységekben is aktív szerepet vállalnak és ezek mellett természetesen a tehetséggondozás támogatásában is jelentős szerepet töltenek be. A harmadik támogató szervek az érdekképviselői szervezetek, melyek általában fogyatékosági típusok szerint vannak jelen, így az adott kórképpel rendelkező személyek támogatását, érdekképviselőt, akadálymentesítés elősegítését, képviselőt különböző eljárások során és az esélyegyenlőség megalapozását szorgalmazzák. A tehetségeket minden esetben fontos támogatni, de fogyatékos személyek esetében még nagyobb jelentősége van ezeknek a támogatásoknak. A tapasztalatok azt mutatják, a többség önerőből nehezen, vagy szinte egyáltalán nem tudja finanszírozni a felmerülő költségeket. Emellett általában a sajátos nevelési igényű gyermeket nevelő családoknak is nagyobb szükségük van a különféle támogatásokra, segítségre.

Az egyik nagy támogató szervezet Magyarországon a Magyar Máltai Szeretetszolgálat. A szervezet működtet egy szociális programot, a Máltai Szimfóniát, 11 városban országsszerte. A program célja a hátrányos helyzetű és iskolai problémákkal küzdő fiatalok társadalmi beilleszkedésének elősegítése a közösségi zenéléssel. A közösségben elért sikerekkel, odafigyeléssel és egy közösséghez való tartozás érzésével segítik a gyermekek, fiatalok személyiségfejlődésének és tanulmányi eredményeik pozitív irányba való változását. Nem csupán

zenepedagógusokra, hanem szociális szférában dolgozó szakemberekre is igényt tartanak a módszer hatékony működése érdekében.

II.4. Kodály Zoltán

Mivel szakdolgozatom fókuszában a közösségi zenélés áll, nem hagyhatom szó nélkül Kodály Zoltán munkásságát, akinek köszönhetően a kórusok jelentősége, szerepe az oktatásban és az egész zenei világban megnőtt. Kodály Zoltán reformtörténete egészen az első világháború végéig nyúlik vissza.

Mielőtt kitérnék részletesebben a magyar kóruspedagógia kialakulására, előtte röviden néhány mondatban összefoglalom a Kodály-koncepcióit, azok lényeges elemeit. Külföldi szakirodalmak által a köztudatban kedvelté vált a „Kodály-módszer” kifejezés használata. Ez azonban nem megfelelő kifejezés, mert Kodály valójában sosem írt egy módszeres összefoglalót elveiből, a gyakorlati alkalmazás kidolgozása a tanítványainak feladata volt (Kovács, 2019). Kodály reformjainak kiinduló pontja a híres „négyes” kialakítása volt, vagyis a kiművelt kéz, kiművelt szív, kiművelt hallás és kiművelt ész. Ennek a négy tényezőnek eléréséhez szükséges célokat szem előtt tartva fogalmazta meg elképzeléseit (Kovács, 2019).

Először említeném a szolmizációt, amely az ének-zene oktatásban Kodály elképzelései alapján nem célként jelenik meg, hanem eszközként, ugyanis a cél a zenei írás-olvasás elsajátítása. Akik nem tudtak kottát olvasni, azokra a személyekre Kodály zenei analfabétaként tekintett (Kodály, 1982). A szolmizáció és az éneklés Kodály szerint szoros összefüggésben áll. Minden hangszertanulást meg kellene előznie a szolmizáció elsajátításának és a tiszta éneklésre való képességnek, ugyanis enélkül a kezekben, ujjakban van a zene, nem pedig a fejben (Kodály, 1989). Felvetődhet az a kérdés, hogy miért nem maradt Kodály a C-dúr skálánál? A válasz erre a kérdésre: azért, mert a C-dúr skálában vannak félhangok, melyek nehezítik a tiszta éneklést és több elméleti tudást igényelnek a gyermekek részéről. Egy másik oka, amiért Kodály ellenezte a C-dúr skála használatát, az a hangszeren, különösen a zongorán való játéknak köszönhető. Úgy tartotta, nehéz csak fehér billentyűkön játszani, szükség van a fekete billentyűkre is és a hangokat egyenlően kell kezelni (Kodály, 1989). A C-dúr skála helyett a pentatónia került előtérbe, vagyis az ötfokúság, ennek köszönhetően könnyebb tisztán énekelni, valamint a népdaloknak is ez az alapja. A C-dúr skála elhagyása mellett szólt az az érv is, hogy ezt használják a németek, így akart különbséget tenni a magyar és a német gyermekek között. A többszólamúság is azzal állt összefüggésben, hogy Kodály szerint nem tud az a gyermek megtanulni tisztán énekelni, aki mindig egy szólamban énekel (Dalos, 2019).

Ha megkérdezzük egy személyt az utcán arról, hogy mi jut eszébe Kodály Zoltánról, valószínűleg azt a választ kapnánk, hogy a népdalok. Másik fő aspektusa a Kodály-koncepciónak, hogy nemzetnevelő pedagógiát részesítette előnyben, erre szolgált a népdalok összegyűjtésére irányuló törekvése. Faji ideológiai háttér is meghúzódik e törekvések mögött, ugyanis az első világháború során szétszakadt magyarságot szeretne volna egyesíteni a saját nemzet népdalai által. Véleménye szerint csak a magyar irodalom és a magyar népzene ismerete által válhat egy-egyén teljes egészében a magyar kultúra közösségének tagjává. Elengedhetetlennek tartotta a népzene szeretetét és ismeretét a zenei műveltséghez és tehetséghez (Kodály, 1989). Így váltak a népdalok az ének-zene oktatás központi elemeivé.

Módszereivel, reformjaival eleinte azonban nem sokan szimpatizáltak. Nem csak Kodály nevét lehet megemlíteni, hanem azt a személyt is, aki a népdalgyűjtő körútjain is segítségére volt, Bartók Béla, aki egyetértett abban, hogy változásokra van szükség az iskolában folyó zenei nevelésben (Bányász – Kovács – Pethő, 2000).

Idővel egyértelművé vált, hogy Kodály elképzelései csak a kóruskultúra fejlesztésével lehetségesek. Úgy vélte, a népet közelebb kell vinni a művészetekhez és a művészetet is szükséges közelebb vinni a néphez, ennek fontos eszköze a karéneklés (Kodály, 1982). Egy másik oka, hogy fontos volt a karéneklés Kodály számára, hogy a háborúnak köszönhetően társadalmi különbségek igen jelentős mértékben jelen voltak, de a zenének összetartó erejére támaszkodott, ugyanis az független az egzisztenciális és etnikai különbségektől. „*Pedig számunkra ma és még egy jó ideig az éneklés az egyetlen járható út a nagy zene, a zenei közművelődés felé, mert a legkevésbé költséges.*” (Kodály, 1984. 51.o.)

Kodály fontosnak tartotta, hogy a zenei képzés kezdeti szakaszban játékos formában történjen. A játék a gyermekeknek számára már egy örömforrás, így, ha ez társul a zenével, akkor abban is örömet lelnek, ez pedig pozitív hatást gyakorol az idegrendszerre is. A játékok nem csupán örömforrást biztosítanak, hanem nagyon sok készség, képesség fejlődéséhez hozzájárul, kiemelten a szociális készségek fejlesztéséhez is.

A közösségi éneklés mellett szólt, hogy a daljátékok és a népdalok is valójában közösségek által jöttek létre, illetve szorosan hozzátartoznak a közösséghez, így válik egy közösségi örömforrássá (Barkóczi – Pléh, 1977). Ez azonban Kodály elgondolása szerint a városi életben hiányzott. Hiányolta a városi életben nevelkedő gyermekek életéből a közös zenével, énekkel kísért játékot, sőt úgy gondolta, egyáltalán nem énekelnek (Kodály, 1982). Ennek felszámolását is szem előtt tartotta, mikor figyelme a gyermekkórusok világa felé fordult. Véleménye szerint csak akkor fejlődhetnek és bővíthetnek a felnőttkarok és növekedhet számuk, ha az alapokat már gyermekkorban megkapják (Kodály, 1982). Céljainak elérése érdekében kórusműveket

kezdett el komponálni, ezzel tudatosan háttérbe is szorította hangszeres darabokat és teret nyitott a kórusok mellett a zenekaroknak is – ezen törekvéseivel is a közösségi zenélés előtérbe helyezését segítette elő. Kodály a vegyeskarokat részesítette előnyben, ugyanis úgy vélte, a nőknek, női szólamnak ugyanolyan, ha nem kiemelkedőbb szerepe és fontossága van, mint a férfi szólamoknak (Kodály, 1982). Hamar rájött arra, hogy zeneileg megfelelően képzett személyekkel nem lehet olyan szinten dolgozni, ahogyan szerettek volna – ehhez már iskolás, gyermekkorban meg kell kezdeni a megfelelő zenei nevelést. „[...] Kodály nem csupán egy új módszert kívánt meghonosítani az iskolai énekoltatásban, hanem a gyerekek iskolai életmódjának újjászervezését, egészségesebb alapokra helyezését tűzte ki célul.” (Pukánszky, 2005. 10.o.) A közösségi éneklést jellemformáló hatása miatt is kiemelkedőnek tartotta. Nem csak a különböző transzferhatásait emelte ki, hanem jellemképző erejét, a felelősségérzetre és a fegyelemre gyakorolt hatását is (Kodály, 1989).

Mint minden más új, ismeretlen esetén lényeges kérdés az, hogy vajon hogyan fognak ezek a darabok, kórusművek és elvek az emberekhez – tanárokhoz, felnőttekhez, gyerekekhez, karnagyokhoz eljutni. Természetesen ma már könnyű dolga van az embereknek az internetnek köszönhetően, pár perc alatt elérhetővé válik mindenki számára a világban. Azonban ez abban az időben, pontosabban az 1920-as és 1930-as években ez nem ilyen egyszerűen működött. A megoldást az újságokban látták, így próbálták meg terjeszteni a nézeteiket. Kodály tanítványai létrehoztak egy saját kiadót 1930-ban, aminek a neve Magyar Kórus Lap- és Zeneműkiadó lett. Az újság olcsónak számított és többnyire kottákból állt. A zenepedagógusok helyzete sem volt egyszerű, abban az időben nem a NAT-ból nézték meg a pedagógusok, hogy mit és hogyan kell tanítani. A munkájuk segítése céljából hozták létre az Énekszó című folyóiratot, melyekben tananyagok, kották, néha feladatok, az oktatáshoz iránymutatás és tanácsok is helyet kaptak. Ezáltal összekötötte, összetartotta a pedagógusokat, akik ének-zenét tanítottak, illetve segítséget adtak azoknak a tanároknak, akiknek úgy kellett éneket tanítaniuk, hogy nem volt hozzá megfelelő képzettségük (Bányász – Kovács – Pethő, 2000). Kodály fontosnak tartotta, hogy képzett tanerő foglalkozzon az ének-zene oktatással megfelelő óraszámban. Kiemelten fontosnak tartotta egy jól felépített tananyag létrehozását és természetesen a megfelelő pedagógiai módszerek kidolgozását a sikeres ének-zene oktatáshoz.

Nagy tömeget is megmozgató, kíváncsiságot felkeltő esemény a gyermekkórusok iránt egy elromlott orgonának volt köszönhető. Ez indította el az Éneklő Ifjúság mozgalmat. Kodály egyik kórusokra írt darabjának bemutatója előtt a felnőttkórust kísérő orgona meghibásodott, ezért először egy, majd végül két iskolai fiúkórus egészítette ki a felnőttkórust a megfelelő hangzás elérése érdekében (Dalos, 2019). A közönségnek és Kodálynak ez nagyon megtetszett,

majd újságokban is elkezdett terjedni a nagy siker, valamint az Énekszónak köszönhetően (minden koncert dokumentálva lett, mai szóval programfüzetként is funkcionált, többek között ajánlásokat és kottákat is tartalmazott) széles körben elterjedt az iskolai kórusok megalakulásának híre, melynek módszertanához és segédeszközeként tett jó szolgálatot (Pukánszky, 2005). Így alakult ki és terjedt el a kóruspedagógia Magyarországon a XX. században. Kodály egyik tanítványa, Bárdos Lajos is aktívan részt vett a Kodály-koncepció gyakorlati megvalósításában. Nagyon sok népdalt alakított át kórusművekké, melyek még a mai napig igen kedveltek és népszerűek.

II.5. Kokas Klára

Kodály Zoltán pedagógiája és reformjai után nem szabad elmenni Kokas Klára módszerei mellett sem. Kokas egyetértett Kodály nézeteivel és támogatta is azok megvalósulását. Saját bevétele alapján Kodály nézeteire épülő oktatási intézményben végezte pedagógusi munkáját a legszívesebben (Kokas, 1992). Behatóan foglalkozott a zene transzferhatásainak kérdésével, kutatást is végzett ebben a témában több osztályt vizsgálva.

A zene és a mozgás kapcsolata áll a munkássága középpontjában. A zene és a tánc összhangjában találta meg önmagát, a zene által megmozgatott, elindított érzelmek szabad megjelenését támogatta és segítette elő. Úgy vélte, a szabad mozdulatokban nyilvánulhatnak csak meg az érzelmek és maga az egyén, ugyanis egy betanított, kötött mozdulatsor/koreográfia nem az egyén szabad fantáziáját és önmaga kibontakozását segíti elő. Állítása szerint a betanult, rögzíteni kívánt mozdulatsorok valójában az önkifejezést gátolják és kognitív képességeket helyeznek előtérbe, így a mozgás sem lehet teljes (Kokas, 1992). Kokas figyelmet fordított a zenére megjelenő spontán mozgásnak is. Ez lényegében arra vonatkozik, hogy teljesen mindegy, milyen zenét hallunk, képesek vagyunk rá spontán, reflexből elkezdni mozogni.

Kokas Klára módszerei között is kulcsfontosságú a közösség, a közös zenélés és tánc. Ennek háttérében elsősorban az áll, hogy a közösséggel már a bölcsődében találkozik a legtöbb ember, de ha korábban nem is, az óvodában biztosan. Egész életünkben valójában rá vagyunk kényszerítve arra, hogy egy közösség tagjai legyünk.

Pedagógiai tevékenysége során törekedett arra, hogy a különbségtételt és az oktatási rendszer által a tanulókra erőltetett versengést háttérbe szorítsa. Nem az osztályzatokban látta a minőséget, hanem magát az egyént helyezte a középpontba. *„Megtapasztalják a társas alkotást, a közös alkotások megbecsülését és egymás kölcsönös tiszteletét. Alkotásuk mozdulatokból*

készül, a pillanattal születik és a pillanattal tovatűnik, ahogy a zene is, amely az időben folyik.”
(Kokas, 1992. 31.o.).

II.6. Ének-zene az oktatásban

Megfigyelhető, hogy az ének-zenére sokkal kisebb hangsúly és figyelem kerül, mint a sportra. Nem csak a médiában van ez így, hanem az oktatási rendszerben is a sportra kerül a nagyobb hangsúly. Tíz évvel ezelőtt vezették be az oktatási rendszerben a heti öt testnevelés órát, míg az ének-zene tantárgyat a legtöbb iskolában heti egy órában tanulják. Középfokú oktatásban az ének-zene óraszám minimálisra csökkent, technikumban egyáltalán nem tanulnak ének-zenét. Az emelt óraszámú ének-zenei általános iskolákban is csökkent az ének-zene órák száma, 1-3 évfolyamban heti 4; 4-8 évfolyamon csupán heti 3 ének-zene óra áll rendelkezésre. Kodály egyik vágya az volt, hogy az iskolákban egyszer bevezessék a minden napos ének-zene oktatást. Ennek bevezetését a jövő feladatának tekintette. Úgy gondolta, a zenei közönség nevelése az általános iskolában történik az alapok megtanulásával (Kodály, 1989). Ezen jövőkép kialakítása még várat magára.

A zenei nevelésre mindig nagyobb hangsúlyt lehetne fektetni. Az ének-zene óraszám minimalizálása több okból is negatív hatású, ugyanis így a tehetségek is könnyebben rejtve maradhatnak, illetve a zenének a tanulási képességet is jelentősen befolyásoló transzferhatási korlátozottan, vagy egyáltalán nem érvényesülnek. Ezen transzferhatások miatt néhány országban már igyekeznek egyre nagyobb figyelmet szentelni az ének-zene oktatásra. Ehhez azonban az értékelési rendszer átalakítására, megváltoztatására van szükség, amelyben sok ország elmaradást mutat (Asztalos, 2012).

Gyakran lehet azt olvasni és hallani, hogy a zene a jobb agyféltekéhez kötődik, azonban ez nem feltétlenül van így. Kutatásokkal támasztják alá, hogy a bal és a jobb agyféltekéhez is kapcsolódnak a zenei képességek (Asztalos, 2012). A zenéről elmondható, hogy képes a szociális és kulturális hátrányok leküzdésére, mely a kreativitás és az intelligencia változásaihoz köthető (Turmezeyné, 2019). *„LACZÓ ZOLTÁN (1985) eredményei szerint a zenei nevelés képes kompenzálni a hátrányos szocioökonómiai státusznak az általános intellektuális képességek fejlődésében játszott kedvezőtlen szerepét. KOKAS KLÁRA (1976) a tanulási képességek, BENIS MÁRTA ÉS KALMÁR MAGDA (1979) a gondolkodás, SZÉKÁCSNÉ VIDA MÁRIA (1980) a matematikai és anyanyelvi képességek, az ábrázolás, KALMÁR MAGDA (1989) a nyelvi képességek, PÁSKUNÉ KISS JUDIT (1999) az intellektuális képességek esetében ír le pozitív hatást.”* (Turmezeyné, 2019. 85.o.)

Sok esetben különböző alapfokú művészeti iskolákban tanulnak azok a gyermekek, fiatalok, akik szeretnék zenét tanulni, illetve hangszeren játszani. Ezt azonban nem minden esetben engedhetik meg a szülők maguknak, aminek különböző okai lehetnek, mint például a közlekedési lehetőségek, anyagi helyzet, lakóhely és intézmény távolsága stb. A másik probléma, hogy mivel ezek az intézmények integráló intézmények és a legtöbb zenetanárnak nincsen gyógypedagógusi végzettsége, nem vállalnak el speciális igényű tanulókat. Saját, tíz éves tapasztalataim alapján, mely alatt egy Alapfokú Művészeti Iskola növendéke voltam, egy olyan tanulóval találkoztam zenetörténet órán, aki Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézetben tanult.

A Waldorf iskoláról az emberek véleménye igen megoszló. Sokan úgy vélik, hogy aki Waldorf iskolában tanul, ő nem is tanul rendesen, nem lehet belőle normális felnőtt. Mások viszont kimondottan hasznosnak tartják a Waldorf-pedagógiát és szülőként mindent megtesznek annak érdekében, hogy gyermekük ilyen típusú általános iskolában kezdje meg tanulmányait. Valójában ezen típusú iskolák híresek a művészetekre fordított nagy figyelemről is, így tehát az ének-zene oktatásra is nagy hangsúlyt fektetnek. Nem csak nagyobb figyelmet fordítanak rá, hanem támogatják a tanulókat a hangszer tanulásban is és mindenkit biztatnak is erre. Egyik ismerősöm mesélte, kinek gyermekei Waldorf iskolában tanulnak, hogy a gyermeke osztályában mindenki tanul valamilyen hangszeren játszani annak ellenére, hogy az iskola ezt nem tette kötelezővé.

Rudolf Steiner zenei nevelési elvei bizonyos területen hasonlóak voltak Kodály Zoltán elveihez. Igaz, hogy sok hasonlóságot fedezhetünk fel, de sok jelentős eltérés is megfigyelhető. Az egyik ilyen különbséget szeretném csak megemlíteni, ami nem más, minthogy Kodály inkább a közös éneklést és zenélést tartotta fontosnak, az egyéni hangszeres játékot inkább háttérbe szorította, míg Steiner ugyanakkora figyelmet szentelt mindkettőnek. A cél Kodály és Steiner elképzelésében is az volt, hogy a tanulók mindennap interakcióba kerüljenek a zenével valamilyen módon (Pethő – Janurik, 2009).

Kodály elveire épülő általános iskolákban már az első osztálytól kezdve tanulják a gyermekek a zenei írás-olvasást. Az ilyen típusú iskolákba felvételi is van, a tiszta éneklés kiemelten fontos, valamint ritmusérzéssel is rendelkezniük kell a diákoknak. Az emelt óraszámú ének-zene oktatás során természetesen a tananyag is több, azonban több lehetőség nincs az egyéni kibontakozásra, kreativitásra és improvizációra, mint a többi általános iskolában, ahol heti egy énekóra van. Szigorú követelmények és elvárások jellemzik a Kodály szellemiségét követő iskolákat. Kodály elképzeléseinek megfelelően, hangszeren az alapfokú művészeti iskolákban tanulnak játszani, ének-zene órák keretei között furulyázni tanulnak meg a diákok, egyéb

hangszerek bevonása nem jellemző. Kórusban éneklés kötelező, éppen ezért vannak olyanok, akik nem szívesen járnak próbára, emlékeim szerint több osztálytársam is volt, aki nem szeretett kóruspróbákon részt venni, hiszen amit kötelezővé tesznek, abban az emberek kevesebb örömet lelnek, mint a saját maguk által választott tevékenységekben. Fontosnak tartom a kórusokban éneklést és a közösségi zenélést, viszont az erőltetett és kényszerített közösségi éneklés néha ellentétes hatást is kiválthat a tanulókból, nem feltétlen lesz a hatás pozitív.

A tanulók többségénél az figyelhető meg, hogy nem szeretik az énekórákat, mert erőltetettnek tartják és gyakran a pedagógus hozzáállása sem megfelelő. Egyhangúan, unottan, nyomásra nem lehet érdekes órát tartani. *„Sokkal fontosabb, hogy ki az énektanár Kisvárdán, mint hogy ki az Opera igazgatója. Mert a rossz igazgató azonnal megbukik. De a rossz tanár harminc éven át harminc évjáratból öli ki a zene szeretetét.”* (Kodály, 1982. 43.o.). Gyakran nagy a megfelelési kényszer és a megaláztatás sem csak a múlt, még mindig előfordul olyan, hogy minden tanulónak egyesével el kell énekelnie egy adott dalt az egész osztály előtt, akkor is, ha az illető nem szeret, nem tud és nem akar énekelni. A felelés végén pedig rossz jegyet, esetleg még kigúnyolást is kap mind a pedagógus mind az osztály részéről. Egy másik negatívan befolyásoló tényező a diákok attitűdjében, hogy az ének-zene oktatás jelentősen eltér az otthon, egyénileg kedvelt és hallgatott zenei stílustól. Mindenkinek mást jelent a jó zene, így aki nem érzi magához közel sem a komoly zenét, sem a népdalokat, könnyen érdekteleenné válhat a tanórákon. Ez a jelenség már régóta fennáll és a mai napig sem sikerült teljesen az aranyközéputat megtalálni, bár egyre szélesebb körben vannak erre irányuló törekvések az ének-zene pedagógusok körében. A család tekinthető a gyermekek elsődleges szociális színterének, így tehát az otthon hallott zene, attitűd a különböző zenei típusok felé nagy mértékben befolyásolja a tanuló hozzáállását és véleményét az ének-zene tanórákról, tananyagról (Kokas, 1992).

A tananyag elő van írva, így nehéz, sőt szinte lehetetlen a tanulók sajátos igényeit figyelembe venni az ének-zene tanítás során. Gyakran maga a lényeg veszik el, az éneklés és a zenélés öröme, spontaneitás és kreativitás kibontakoztatásának a lehetősége. Így a tanulók sem fejlődnek olyan szinten az ének-zene órákon, mintha egy optimálisan felépített tananyag rendelkezésre állna. A különböző összetételű osztályokra adaptált óra megvalósítható lenne, több teret kaphatnának a tanulók képességei, kibontakozási lehetőség is szerves része lehetne az órának, valamint több csatorna bevonásra kerülne, mint például a mozgás és különböző hangszerek is megjelenhetnének. Az értékelési rendszernek is negatív hatásai lehetnek, amennyiben egy nem a zenében tehetséges tanuló rosszabb jegyet kap, a motiváció elveszik, mely negatív hatást gyakorolhat a későbbi zenei attitűdre.

A zenének minden korban és minden kultúrában nagy szerepe volt. A zene szerepe a legtöbb kultúrában eltérő lehet, mást fejezhet ki, sajátos stílusjegyeket hordoz magában, de ami biztos, hogy mindenhol jelen van a világban egyfajta zeneiség. Régebbi korokban is az volt az általános, hogy együtt zenéltek az emberek, kórusoknak és zenekaroknak a hagyománya is korábbi korokra nyúlik vissza. A közösségi zenélésnek nagy hagyománya van, ami nem tűnik el a divatból. Ma már természetesen a zenekaroknak, bandáknak van nagy tere és a klasszikus zene és a népdalok is háttérbe szorultak, de teljesen soha nem tűnnek el. Ugyan vannak iskolák, ahol szabadon választható szakkör a kórus, viszont egyre kevesebb iskolában van erre lehetőség. Sokkal nagyobb igény lenne a kórusban való éneklésre, ha több lehetőségük lenne a fiataloknak erre és az ének-zene oktatás során megkedvelnék a tanulók a közös éneklést és zenélést.

A zene valahol minden ember számára egy terápia. Sok szakirodalom keresés után rátaláltam Kaibinger Pál publikációjára, amelyben a Kodály-koncepcióról írt gyógypedagógiai vonatkozásban. Ebben a publikációban olvashattam többek között a zeneoktatás gyógypedagógia megközelítéséről is. Ebből a tanulmányból idézek egy mondatot, mely különösen megragadta a figyelmem. „[...] gyógypedagógiai énektanítás köztes helyzetben van: valahol a hagyományos ének-zenei oktatás és a zeneterápia között helyezkedik el. Mindkettő módszereit használja, mindkettő felé kitérhet, éppen úgy, ahogyan maga a teljes gyógypedagógiai szakma is kettős alapokon nyugszik: gyógyít és tanít egyszerre.” (Kaibinger, 2020. 110.o.) Ez a két mondat magába foglalja mind azt, ami a legfontosabb a speciális igényű tanulók esetében az ének-zene oktatás során. Ugyanakkor ez nem csupán a szegregált iskolákban van így, hanem az integráltan tanulók esetében is, hiszen a sikeres ének-zene oktatás során is szükség van a megfelelő differenciálásra, megfelelő eszközök, módszerek alkalmazása ugyanolyan fontos, mint a szegregált intézményekben.

II.7. Zeneoktatás vagy zeneterápia?

Az integráltan tanulók SNI vagy BTMN diagnózissal kerülnek be az iskolákba, ahogyan azt már korábban említettem. Laikus embereket kérdezve nehezen tudnak különbséget tenni, könnyen mondják azt egy sérült, sajátos nevelési igényű személy esetén, aki bármilyen művészi tevékenységet végez, hogy ez terápia (Tiszai, 2017).

Fontos megkülönböztetni azt, hogy valaki zeneterápiás tevékenységet folytat vagy pedig zenét tanul. Valójában a művészeti tevékenység mindenki számára egyfajta terápiás szerepet tölthet be, de a kérdés vizsgálata során az a lényeg, hogy maga a tevékenység milyen célt szolgál, ugyanis, ha terápiás céllal történik, akkor nevezhető művészetterápiának, valamint a

szakemberek kompetenciája is eltérő (Kiss, 2010). „*A tanulás és terápia folyamata abban különbözik, hogy a zenei nevelést elsősorban zenei célokra koncentrálnak, míg a zeneterápia a zenét eszközként használja nem zenei célok elérésében.*” (Tiszai, 2018. 20.o.) Ennek értelmében az integrált oktatásban résztvevők számára a közösségi éneklés, közösségi zenélés nem zeneterápiás foglalkozás, sokkal inkább tehetséggondozás és fejlesztés, de érzékelhetik terápiának is.

Néhány fontos különbséget érdemes megemlíteni a zeneterápia és a zeneoktatás között. A zeneterápia egy speciális terápia, melyre nincs kompetenciája a zenetanároknak alaphelyzetben. Zeneterapeuta képzés ma Magyarországon az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karon működik, valamint a Pécsi Tudományegyetem művészetterápiás szakirányú továbbképzésén van. A zenepedagógusok többnyire a köznevelési intézményekben, alapfokú művészeti iskolákban végzik munkájukat, míg a zeneterapeuták elsősorban a gyógyítás folyamatában, mint érzelmi, pszichés, fizikai és magatartászavarok esetén, a rehabilitáció területein és egészségmegőrzés céljából végzik munkájukat.

Az ének-zene oktatás a NAT által előírtak szerint történik, tantermi környezetben, ahol a tanulók több-kevesebb lelkesedéssel vesznek részt az órákon, a motiváció gyakran az énekórán való részvételnél az, hogy kötelező. A hangszertanulás során általánosságban azt lehet mondani, nagyobb a növendékek motivációja, szerencsés esetben a hangszertanulás önkéntes módon történik, nem kényszerből. A művészetterápia esetében is azt lehet mondani, hogy nagyon fontos a motiváció megléte. Motiváció nélkül nem, vagy csak kis mértékben érhet célt a terápiás foglalkozásokon végzett munka. Ha az egyén maga motivált, abban az esetben is, ha nincs kimagasló tehetsége, akkor is nagyobb esély van arra, hogy a terápiás foglalkozás során a kívánt fejlesztési célok megvalósulnak. A tanulók mellett természetesen a pedagógus és a szülők motivációja is befolyásoló tényező.

II.8. Speciális eszközök

Amennyiben sérült, fogyatékos személyekről beszélünk, fontos megemlíteni, mint a sportnál és a mindennapi életben, a zenében is szükségük lehet különböző segítő eszközök használatára. Ma már nagyon sok olyan speciális eszköz elérhető, amelyekkel a valamilyen módon korlátozott emberek is könnyen tudnak aktív zenei tevékenységet folytatni. Ilyenek például a speciálisan kialakított hangszerek, melyek esetében lehetőség van az adott fogyatékosági típusra való adaptálásra. Erre kiváló példa az Orff-hangszerek használata.

Egy másik nagyon jelentős segítő módszer - az ULWILA módszer, melynek kidolgozója Heinrich Ulrik volt, aki egy új zeneoktatási módszert alakított ki. A módszer azért kiemelkedő,

mert egy olyan eszközt, amellyel az intellektuális képességzavarral rendelkező személyek is könnyen megtanulnak kottát olvasni, ezáltal a hangszeren való játék is elérhetőbbé vált számukra. A módszer színes kottákkal dolgozik, valamint a hangokat jelző körök a ritmust is jelölik olyan módon, hogy a negyedhangot a kör jelöli, a nyolcadot egy félkör, két kör egymáshoz érve pedig a félhangot és értelemszerűen a négy kör egymáshoz kapcsolódva jelöli az egészhangot (Tiszai, 2013). Egyik érdekessége a módszernek, hogy bárki számára hasznos lehet, ugyanis gyakran az ép fejlődésű személyek számára is nehezen megy a zenei írás-olvasás, főleg gyermekkorban és olyan intézményekben, ahol heti egy órában tanulnak ének-zenét. A módszer magyarországi adaptációnak kidolgozása Vető Anna nevéhez fűződik.

II.9. A zene hatása a közösségre

A témával kapcsolatban nagyon kevés szakirodalom lelhető fel, a sajátos nevelési igényű tanulókkal összefüggésben pedig még kevesebb szakirodalom található. Magyarországon a témával behatóan Tiszai Luca foglalkozik, így az általa írt elérhető publikációkat veszem alapul a téma bővebb kifejtéséhez.

Ahogy korábban említettem, az emberiségnek mindig szerves része volt a közösségi zenélés. Hamar felismerték a zeneterapeuták is, hogy a közösségi zeneterápiának milyen nagy jelentősége van és sokkal több pozitív hatást lehet vele elérni, mint az egyéni terápiával. A hangsúly a zene esélyegyenlőség teremtő és társadalmi különbségeket háttérbe szorító hatása mellett, a szociális készségek jelentős fejlődésén van. Közöségi zenélés által jelentős mértékben fejlődnek a szociális kulcskompetencia komponensei, mint az együttélési kulcskompetencia, a szociális kommunikatív kulcskompetencia, az érdekérvényesítő kulcskompetencia és a proszociális kulcskompetencia.

Az egyik oka annak, hogy fontosnak tartom ezt a témát az, hogy 10 évig növendéke voltam egy Alapfokú Művészeti Iskolának és tagja voltam az ott működő harmonika zenekarnak nyolc évig. Nagyon sok emberrel ismerkedtem meg, sok különféle emberrel játszhattam ez idő alatt együtt és lehetőségem volt több zenekar munkáját is megismerni. Számomra a zenekaros évek a legfontosabb éveim voltak. Rengeteg élménnyel gazdagodtam általa és a mai napig szoros kapocs fűz bennünket össze. Jó érzés volt egy olyan csapathoz tartozni, ahol az összetartó erő a zene, emellett szeretet és tisztelet van a tagok között. Mindig segítettük egymást, ez a mai napig is így van, számíthatunk egymásra. Ezen évek alatt tanultam meg, milyen fontos az, hogy elfogadjanak és én is sokkal elfogadóbb lettem másokkal szemben. Mindenki teljes értékű tagja

volt a zenekarnak és önmaga lehetett. Volt egy időszak, amikor nagyon sok időt töltöttünk együtt, akkor éreztük át igazán a közösség támogató erejét.

A zene közösségre gyakorolt hatását Stefan Koelsch fogalmazta meg, ő részletezte a zene szociális hatásait, melyben jelentős szerepet játszik a kapcsolatok kialakulása is. Az embernek természetéből kifolyólag alapvető szükséglete az egy csoporthoz való tartozás érzése, a kapcsolatok fenntartása. A közösséghez tartozás fontos eleme a zenélés által létrejött kommunikáció, melynek egyaránt vannak nonverbális és verbális területei is (Tiszai, 2018). Létrehozott egy szót, a „kopátiát”, amely a „*a partnerek kölcsönös egymásra-hangolódására utal, amely közösen megélt aktív és receptív zenei tapasztalatok során jön létre*” (Tiszai, 2018. 14.o.) Személy szerint hálás vagyok azért, hogy én ezeket az érzéseket megéltem, megtapasztaltam és részese lehettem egy olyan közösségnek, melyben a híd a tagok között a zene volt.

Egy másik jelentős személy, akinek munkássága szorosan kapcsolódik a közösségi zenéléshez nemzetközi viszonylatokban, Carl Orff. Németországban a XX. század elején kezdte meg saját koncepciójának a kidolgozását, körülbelül Kodály Zoltánnal egy időben. Hasonlóan Kodályhoz, ő is csak később kezdett el foglalkozni kimondottan gyermekekkel, valamint ő is fejleszteni, átalakítani akarta a zeneoktatást. Még egy fontos közös vonást meg lehet figyelni Orff és Kodály elképzelései között, mind a ketten a pentatoniát részesítették előnyben annak ellenére, hogy a német népdalok alapvetően nem az ötfokúságra épülnek (Szalai, 2020). Az Orff-koncepció is igen elterjedté vált világszerte. Egyik fő elve, hogy „*A zenei élmények átéléséhez mindenkinek joga van, függetlenül a zenei képességeitől. A zenét csak aktív zenei tevékenység során lehet megtapasztalni, a zenehallgatás önmagában kevés ehhez, így az Orff-módszert alkalmazó zenei foglalkozásokon a gyermekek számára azonnali lehetőség nyílik a „saját zene” létrehozására az Orff-hangszerek segítségével.*” (Szalai, 2020). Fontos megemlíteni még, hogy Orff a közösségi zenélést helyezte előtérbe, emellett szerves része koncepciójának a mozgás és különböző hanghatások gyakorlata, melyek a rezgések által hozzájárulhatnak az egyén gyógyulásához is. Ebből az elgondolásból kiindulva különösen hasznos lehet bevonni a pszichiátriai, neurológiai és gyógypedagógiai terápiába. Az Orff-koncepció leghíresebb jellemzője a hangszerek sokszínűségében – összefoglaló néven Orff-instrumentárium – és hangszeres játékokban mutatkozik meg (Szalai, 2020).

II.10. Fogyatékosággal élő személyek zenekarban

Egy középiskolában átélt eseménynek köszönhetem azt, hogy a gyógypedagógia szakon kezdtém meg egyetemi tanulmányaimat. Lakóhelyemen működik egy otthon, ahol fogyatékosággal

élő felnőtt emberek nappali ellátását biztosítják. Középiskolában harmadik évfolyamon kaptam egy lehetőséget, hogy néhány iskolatársammal együtt vegyünk részt az otthon által szervezett évvégi gálán, segítve a zenekar munkáját énekléssel. Természetesen lelkesen vállaltam el, szerettem volna segíteni és egy különleges lehetőségként tekintettem erre a felkérésre. Néhány főből álló kis zenekar volt ugyan, de látszott, hogy mennyire szeretik ezt csinálni. Lelkesen jöttek a próbákra, ahogyan mi is. Nagyon jó érzés volt velük együtt dolgozni, támogattak minket, biztattak, hogy ne izguljunk, énekeljünk nyugodtan és végtelenül hálásak voltak azért, hogy segítünk nekik. Végül a gálaműsor is nagyon jól sikerült. Nekik köszönhetően értettem meg pontosan azt, mennyire fontos, milyen jelentősége van a közös zenélésnek, pedig kórusban és zenekarban is játszottam, ez mégis teljesen más volt. Az is ennek az eseménynek a hatására vált világossá számomra, hogy a zene képes megszüntetni mindenféle hátrányt és különbséget. Ezt azelőtt nem éreztem ennyire. Akkor a színpadon és a próbákon mi nem sérültek és egészségesek voltunk, hanem egy csapat, akik együtt zenéltek és nagyon jól érezték magukat együtt.

Egy másik pozitív példája annak, hogy sérült embereknek is fontos a közösségi zenélés és éneklés, az a fogyatékos személyekből álló zenekarok működése. Első egyetemi félévem alatt találkoztam a Tiszai Luca által vezetett *Nádizumzum* elnevezésű zenekarral, már nem emlékszem arra, pontosan hogyan találtam rájuk. Akkor néztem először utána a zenekarnak és lenyűgözött a munkájuk. Súlyos, halmozottan fogyatékos felnőtt emberek zenélnek együtt. Rengeteg, differenciált és egyéni készségekre és személyiségre adaptált munkával, speciális hangszerekkel a zenekar remekül működik. A *Parafónia* szintén egy halmozottan súlyos fogyatékos személyekből álló zenekar, amely már több, mint 10 éve alakult meg. A zenekar munkáját úgynevezett „zenei asszisztensek” - pedagógusok, elsősorban gyógypedagógusok - segítik, akik jelen vannak a próbákon és a fellépéseken is. Feladatuk, hogy segítsék a kotta követését és sajátos gyógypedagógiai segítséget nyújtsanak. A zenekar tagjainál jelentős fejlődés volt észrevehető, mióta aktívan folytatnak zenei tevékenységet. Ezen pozitív hatások miatt hasznos lenne még több ilyen zenekar megjelenése, nem csak Magyarországon, hanem az egész világon.

Mindenképpen pozitív az, hogy a sérült, fogyatékos embereket is igyekeznek bevonni a közösségi zenélés folyamatába, de a súlyos, halmozottan sérült személyekkel csak nagyon kevesen foglalkoznak. Túl sok a munka vele és sokan feleslegesnek tartják a velük való munkát. Személy szerint mindig elérékenyülök, hogyha fogyatékkal élő személyeket látok zenélni, mert olyankor érzem azt, hogy a zenének milyen nagy összekötő ereje van, mennyire őszinték a zene által közvetített értékek és érzelmek. Ma még Magyarországon a közösségi zeneterápia nem olyan széles körben elterjedt, mint a zeneterápia, de bízom abban, hogy a közeljövőben növekvő tendenciát figyelhetünk majd meg ezen a területen.

III. Kutatás

III.1. Kutatási probléma meghatározása

Nagyon sok szakirodalom lelhető fel abban a témában, hogy a közösségi zenélés és éneklés milyen széleskörűen és jelentős mértékben képes hozzájárulni az egyén személyiségfejlődéséhez és tanulmányi eredmények javulásához. A kórusokról azonban csupán nagyon kevés szakirodalom lelhető fel, mai kutatások pedig nincsenek. Többen foglalkoznak az integráció és inklúzió kérdésével is, viszont ebben a megváltozott világban kórusokra irányuló kutatások nincsenek. Teljesen máshogy viselkednek, élnek, tanulnak ma a gyermekek és fiatalok, mint korábban, ez pedig a kóruspedagógiai helyzetre is hatással van. Több kérdés is felmerült bennem a kórusok működésével, az integráltan tanuló fiatalok beilleszkedési képességével, kóruspedagógia mai helyzetével és az online oktatás hatásaival kapcsolatban.

Kutatásom elsődleges célja, hogy hiteles információk birtokába kerüljek arra vonatkozóan, a mai világban hogyan, milyen módon tudnak a kórusok működni és ebbe hogyan, milyen mértékben tudnak a SNI és BTMN diagnózissal rendelkező tanulók beilleszkedni. Valamint célom még, hogy a bennem felmerült kórusokra vonatkozó további kérdésekre válaszokat szerezzek.

III.2. Kutatási kérdések megfogalmazása

1. Milyen viselkedést mutatnak a SNI és a BTMN diagnózissal rendelkező tanulók a kórus időtartama alatt? Ez a viselkedés miben, mennyiben tér el a más órákon, más környezetben mutató viselkedési jellemzőktől?
2. Milyen mértékben és milyen területen mutatkoznak meg a zene pozitív hatásai mind az integráltan tanuló, mind az épfejlődésű tanulók esetében?
3. Milyen segítő, speciális eszközöket és módszereket tudnak alkalmazni a kórusok a kóruspróbák alatt a hatékony és sikeres munka megvalósítása érdekében?

III.3. Kutatási módszer kiválasztása

Kutatási kérdéseimet az elméleti kidolgozást követően fogalmaztam meg. Megválaszolásukra primer kutatási módszert alkalmaztam. A kutatásom kvalitatív kutatás, négy szakemberrel készítettem interjút, akik egy-egy kórust vezetnek. Azért erre a kutatási formára esett a választásom, mert úgy gondolom, ezáltal több számomra hasznos információhoz hozzájutottam és illetékes szakemberek adtak választ a kérdéseimre. A pedagógusok tapasztalata és ismeretei egyértelműen segítséget jelentettek.

III.4. Interjúk, információgyűjtés

Összesen négy szakemberrel készítettem interjút. Interjúalanyaim nevét és személyük anonimitását a teljes kutatás elemzésében és bemutatásában fenntartom. Az általam megkérdezett pedagógusok közül hárman ének-zene általános iskolában tanítanak és vezetnek kórust, a negyedik interjúalanyom két gimnáziumi kórust vezet.

Empirikus kutatásom során félig strukturált interjút alkalmaztam. Készítettem egy saját kérdéssort, mely 18 elsődleges kérdésből állt. A félig strukturált interjúnak köszönhetően fenntartottam annak a lehetőségét, hogy a beszélgetés során új téma, új kérdés előkerülését is hasznosítani tudjam és felhasználjam az elemzés során.

Három nagy csoportba tudom felosztani a kérdéseket. Az első csoportba négy kérdés tartozik. Az első két kérdésem az interjúalanyokra vonatkozott, mióta vezetnek kórust és van-e gyógypedagógiai végzettségük. További két kérdésem a kórusok összetételére vonatkozott, mekkora létszámúak és hány integrált tanuló vesz részt a kórusban. A második kérdéscsoportba 11 kérdés tartozik, összegezve a kórusok működésével, a tanulók viselkedésével, a közösségi éneklés látható és érzékelhető fejlesztő hatásaira vonatkoztak. A harmadik csoport az online oktatás hatásait és a jelenlegi kóruspedagógiai helyzetre vonatkozó kérdéseket foglalta magába.

Az interjúkról hangfelvételt nem készítettem, jegyzetelési módot választottam. Úgy gondolom minden fontos és számomra hasznos információt pontosan lejegyeztem, az interjúkészítés során nem okozott nehézséget. Nem ragaszkodtam szigorúan a kérdések sorrendben való feltevéséhez, amennyiben egy kérdésre egy másik kérdésre adott válasz során választ kaptam, azt már nem tettem fel újra.

Egyik interjúmra az online térben került sor, az interjú során nem tapasztaltam negatív hatást, a rendszer kiválóan működött az interjú időtartama alatt. Az online térben is megmaradt a félig strukturált mélyinterjú forma. Fontosnak tartottam a személyes mélyinterjút, hogy közben lássam az interjúalanyokat. A személyes jelenlétű interjúk során az alanyokkal szemben ültem, ezáltal még közvetlenebb, személyesebb volt a kommunikáció.

Az interjúk 60-90 perc között mozogtak. Két rövidebb idejű interjúmnál ütköztem abba a nehézségbe, hogy interjúalanyaim egyéb elfoglaltság miatt csupán egy órát tudtak velem tölteni, ebben az esetben az elsődleges kérdéseimet feltettem, valamint mindkét fél felajánlotta, bármi további kérdésem van, írásban szívesen válaszolnak rá.

III.5. Interjúalanyok

A1: Az első interjúalanyom ének-zene általános iskolában egy fiúkórust vezet már 22 éve. A fiúkórusban 4-8 évfolyamos diákok vesznek részt, jelenleg összesen 67 fő van a kórusban. Hat tanuló BTMN és egy tanuló SNI diagnózissal rendelkezik. Gyógypedagógiai végzettséget nem szerzett pályája során, viszont önállóan több szakirodalmat is olvasott a témában.

A2: Második interjúalanyom ének-zene általános iskolában a nagykórust vezeti, karnagyai tevékenységet 21 éve végez az intézményben. Korábban a kiskórust vezette, ettől a tanévtől kezdve vezeti a nagykórust. A kórus jelenleg 88 fővel működik, 6-8 évfolyamos diákok a tagjai, nagyobb arányban lányokból áll. Összesen 9 BTMN diagnózissal rendelkező tanuló énekel a kórusban jelenleg. Gyógypedagógiai végzettséggel nem rendelkezik, de elvégzett egy kurzust inklúzió területen, szakvizsgával rendelkezik.

A3: Harmadik pedagógus ebben a tannévben kezdte meg karnagyai munkáját ének-zenei általános iskolában a kiskórus vezetésével, melyben 4-5 évfolyamos diákok énekelnek. A kórus létszáma jelenleg 70 fő, 6 BTMN és 1 SNI diák jár a kórusba. Gyógypedagógiai végzettsége nincs.

A4: Negyedik interjúalanyom nyolcosztályos gimnáziumban vezet két vegyeskart. Karnagyai munkáját 1991-ben kezdte meg egy ének-zenei általános iskolában, ekkor a kiskórus karnagya volt. Jelenleg az egyik kórus 5-8 évfolyamos diákokból áll és 25 tagú, a másikban 9-12 évfolyamos tanulók vesznek részt és 60 diák a tagja. Gyógypedagógiai ismereteket nem tanult szervezett formában, a családtagjai között több gyógypedagógus szakember is van, így foglalkoztatja és érdekli ez a terület, önállóan több szakirodalmat is olvasott már a témában.

III.6. Eredmények

A továbbiakban részletesen bemutatom kutatásom eredményeit. Az első kérdéseim az eddigi pályafutásukra vonatkoztak és a kórusokba járó integrált tanulók létszámára. Ezekre a kérdésekre a válaszokat az előző bekezdésben az interjú alanyok bemutatása során ismerttettem.

Több kérdés esetén is észrevettem hasonló tartalmú válaszokat, ezeket a válaszokat összefoglalva mutatom be. Néhány egyedi válasz is érkezett, ezeket a válaszokat röviden összegezve mutatom be, néhány kérdésnél szó szerinti idézéssel. Azokat a válaszokat, amik nagyon sok hasznos, érdekes gondolatokat tartalmaznak, szó szerinti idézéssel mutatom be. Előfordult, hogy az elsődleges kérdéseim mellett más kérdéseket is feltettem. Ezekre érkezett válaszokat is összefoglalóan fogom ismertetni az elsődleges kérdések elemzése után. A válaszok

elemzését, bemutatását követően a kutatási kérdéseimet válaszolom meg. A fejezet végén összegzem az interjú eredményeket, különösen figyelmet fordítva a hasonlóságok és különbségek kiemelésére.

1. Fontosnak tartja, hogy a diákok kórusban énekeljenek? Válaszát kérem indokolja!

Mind a négy interjúalanyom esetében erre a kérdésre a válasz egyértelmű „igen” volt. Indoklás során különböző okokat neveztek meg, azonban az összetartó és közösségformáló erejét a közösségi éneklésnek mind a négy interjúalanyom kiemelte. A nagykórust vezető pedagógus hozzátette, hogy úgy vette észre, a tanulók szívesen énekelnek együtt. Többi interjú során egyéb indokokat is kaptam. A fiúkórus karnagya elmondta, hogy bátrabbak és biztonságban érzik magukat a diákok kórusban.

Gimnáziumi pedagógustól egyedi választ kaptam kérdésekre:

„Igen, mert része a: személyiségformálás, alkalmazkodás, szocializáció, párkapcsolat – főleg a nagyoknál és a vegyeskarnál – szövegtanulás, szövegtartalom átélése, valós jelenben való érzelemátélés.”

(A4: gimnáziumban tanító kórusvezető)

A kiskórust vezető kórusvezető ennél a kérdésnél elsősorban a közösségi éneklés fejlesztő hatásait emelte ki válaszában:

„Igen, mert hasznos, fejlesztő hatása van, kiemelt emocionális hatás, precizitást és a hallást is fejleszti. Ezek a készségek és képességek máshogy nem tudnának olyan mértékben fejlődni, mint a közösségi éneklés által.”

(A3: kiskórus karnagya)

2. Véleménye szerint minden tanulóra pozitívan hat a közösségi éneklés?

Erre a kérdésre szintén egyértelműen „igen” volt a válasz, elsősorban a fejlesztő hatások miatt tartják annak. Gimnáziumban tanító pedagógus említette meg, hogy a felnőttekre is pozitív hatással van, nem csak a gyerekekre. A zene és a közösségi éneklés boldogságot termelő hatását emelte ki válaszában. A kiskórus és a fiúkórus karnagya adott nekem bővebb választ, egy kis kritikát is megfogalmaztak.

„Függ attól, hogy szeret-e járni a diák kórusra, előfordult, hogy a tanárt nem szerette vagy nem szerette azt a fajta munkát, ami ott zajlik, de magát a közös éneklést mindenki szerette.”

(A1: fiúkórus karnagya)

„A transzferhatások érvényesülnek és megmutatkoznak – főleg a memóriára, készségek fejlesztéséhez is hozzájárul. Sokat profitálnak belőle. Másrészt viszont itt fennáll a kötelező hatás – ez nem feltétlen tesz jót – mérséklődhetnek a pozitív hatások emiatt. Kötelességből hoznak össze csoportokat, kórusokat, nem önszántukból választják ezt a tevékenységet, így maga a csoport sem úgy működik. Előfordulhat ebből kifolyólag, hogy a gyermek nem éli meg a pozitív hatásokat és a nagyobb élvezetet. Mervevé válik a kórusos tevékenység.”

(A3: kiskórus karnagya)

3. Jellemzően hogyan viselkednek a kórus időtartama alatt a különböző diagnózissal rendelkező tanulók? Ez a viselkedés eltér attól, ahogyan a tanórákon, más környezetben viselkednek?

Ezekre a kérdésre nagyon vegyes válaszok érkeztek. Mindegyik interjúalanyom más-más dolgot emelt ki. Válaszaikban közös pont, hogy a tanulók a kórus idejére már elfáradnak a nap folyamán, hiszen a kórusok délutáni időpontban vannak. Ez mindenkire jellemző, de különösen észrevehető a BTMN vagy SNI diagnózissal rendelkező tanulók esetében.

Nagykórust vezető pedagógus elmondta, hogy ADHD diagnózisú tanulók esetében sem jellemző, hogy pörögnek a kóruspróbán, ők is fáradtak. Ezt emelte ki, hogy ebben különbözik a kórusok ideje alatt mutatkozó viselkedés más környezetben mutatott viselkedéstől. Másik gond a figyelem, ADHD diagnózisú tanulóknál kiemelten, de a többiekénél is. A figyelem jellemzően csapongó és szétszórt. Általánosságban is több időt kell szánni arra elmondása szerint, hogy a tanulók figyelmét megtartsa. Ebből a problémából kifolyólag egy-egy kórusmű megtanulására sokkal több időt kell szánni, mint korábban, ezért három szólamú műveket már nem is énekelnek. Egybe nem tudják összerakni a szólamokat, hiába teljesítenek jól külön-külön a szólamok. Integráltan tanuló diákok esetében ez a probléma még inkább fennáll, gyakran váltanak éneklés közben másik szólamra.

„Azért sem választok nehezebb darabokat, mert így a könnyebb munka mellett jobban is élvezik és nagyobb a sikerélmény.”

(A2: nagyórus karnagya)

A fiúkórus vezetője válaszából is új nézőpontot kaptam. Az ő véleménye alapján a tanulók viselkedése nem tér el jelentősen a többiekétől és más környezetben mutatott viselkedéstől sem. Kulcsfontosságúnak tartja, hogy a tanulók érzik/érezzék, hogy részei egy közösségnek. Egy hallássérült SNI tanulóval kapcsolatban kiemelte, hogy jellemzően elkülönül a többiektől, de egyáltalán nem zavarja, ha mellé ülnek. Ennél a tanulónál emelte ki, hogy a tanórákon

jellemzően bátrabb, mint a kórusban és mer is egyedül is énekelni, míg a kórusban inkább elkülönül és csendesebb.

A kiskórus vezetője úgy nyilatkozott, hogy megfigyelései alapján a kórusban nyugodtabbak a diákok, bár előfordulhat, hogy a kórusos közeg, mivel egy kicsit kötetlenebb tevékenységről van szó, aktivitást eredményez. Ebből kifolyólag úgy figyelte meg, hogy fellazulnak kicsit a diákok és szívesen töltik együtt az időt, a már kialakult osztályközösségek is együtt maradnak/helyezkednek el a próbákon. Meghatározónak tartja ennek kezelésében és irányításában a pedagógus hozzáállását.

A gimnáziumi kórus vezetője is úgy nyilatkozott, hogy nyugodtabbak a tanulók, a fáradtság mindenképpen befolyásolja őket. Elmondta, hogy telefonnal vannak néha gondok, mert elvenni nem tudja a tanulóktól. Ha hagyja, hogy telefonozzon az egyik szólam, amíg a másik énekel, nincsenek benne a zenei élményben, ha nem hagyja, akkor jellemzően beszélgetnek. Jellemzőbb ez az integrált tanulókra, de nem csak rájuk. Arra a kérdésre, hogy a kóruson mutatott viselkedés mennyiben tér el más környezetben mutatott viselkedéstől az alábbi választ kaptam:

„Kiemelkedően nem tér el. A közösség ereje miatt nagyobb a megfelelési vágy, picit befolyásolja őket a közösség húzóereje, valamint a fáradtság is hatással van rájuk.”

(A4: gimnáziumban tanító kórusvezető)

4. Előfordult már pályafutása során, hogy olyan diákkal találkozott, aki nem tudott megtanulni kottát olvasni?

Mind a négy pedagógusom válasza igen volt és mindenkitől azt a választ kaptam, hallás után tanulják meg a szólamokat, dalokat a tanulók. Természetesen a gimnáziumba sok olyan tanuló jár, aki nem zenei általános iskolában tanult korábban és nem tanul zenét. A három ének-zenei általános iskolában tanító pedagógustól mégis más-más válaszok érkeztek ennek okaként. Ezeket a válaszokat szó szerint ismertetem:

„[...] ez csak olyan tanulónál volt jellemző, aki másik intézményből jött át. [...] Aki a zenei iskolában kezdte meg az első osztályt, ott ilyen jellegű probléma nem volt eddig, első osztályban megtanult mindenki kottát olvasni.”

(A2: nagykórus karnagya)

„[...] de nem képesség miatt. Többnyire azért, mert nem akartak megtanulni – tanárfüggetlen is lehet ez a kérdés, ha nem szeretik vagy kedvelik az adott tanárt, nem tanulnak meg kottát sem olvasni.”

(A1: fiúkórus karnagya)

„[...] Szerintem sokan nem tudnak kottát olvasni, vagy nehezen olvasnak kottát. ABC-s hangokon el tudják énekelni a dalt, de szolmizálni többen nem tudnak. Zenei kotta olvasására kevésbé képesek.”

(A3: kiskórus karnagya)

5. Volt olyan a pályája során, amikor úgy érezte, egy adott tanulót nem tud kezelni? Mi volt ennek az oka?

Erre a kérdésre mind a négy pedagógus nemmel felelt. A nagykórus vezetője elmondta, hogy a tanórákon előfordult ilyen, de a kórusban sosem, véleménye szerint a közösség ereje erősebb. A gimnáziumban tanító pedagógus azt emelte ki, hogy a pedagógus hozzáállása és a tapasztalata a kulcs.

„A kulcs: türelem, elfogadás, következetesség.”

(A1: fiúkórus karnagya)

6. Milyen viselkedés figyelhető meg a tanulóknál koncertek, fellépések ideje alatt?

Mindegyik interjúalanyom egymástól különböző gondolatokat fogalmazott meg. Válaszaikat összegezve ismertetem.

Fiúkórus vezetője úgy nyilatkozott, hogy a BTMN diagnózissal rendelkező fiatalok esetében nem figyelt meg különösebb izgalmat, szorongást, autista és ADHD diagnózisú diákoknál viszont jellemző. Véleménye szerint ezt úgy tudja kezelni, hogy előre felkészíti a tanulókat az adott helyzetre, mi lesz ott és mit fognak tapasztalni, így mikor a fellépés, koncert előtt állnak már, a megbeszélésre vissza tud utalni és ezzel megelőzhető lehet minden probléma.

„Türelem, megértés és biztonsági zónában maradás az, ami segíthet. Ha előtte fel vannak készítve, nem éri őket váratlanul és meglepetés szerűen.”

(A1: fiúkórus karnagya)

A kiskórus vezetője azt emelte ki válaszában, hogy több szólamban való éneklés során előfordulhat, hogy széteshetnek, ezért fontos a koncentráció megtartása. A koncertek és fellépések

bizonyos mértékben véleménye szerint egy számonkérési forma, de erősíti a diákokat az, hogy nem egyedül kell kiállniuk, viszont rájuk is szükség van, így biztonságban érzik magukat.

A nagykórus vezetője szintén kiemelte a koncentrációt. Ő megfigyelései alapján úgy nyilatkozott, hogy az ADHD diagnózisú tanulóknál kiemelten megfigyelhető a stressz és felpörögnek. Olyan is előfordult már, hogy ez a stressz miatt képtelen volt énekelni a diák. Viselkedésprobléma azonban soha nem jelentkezik, a színpadon már fegyelem van. A BTMN és autista tanulóknál nincs probléma a koncertek alatt.

„Autistáknak többnyire jó, hogy nem látják a nézőket, de első osztálytól kezdve vannak kisebb fellépések, így mire a kórust megkezdik negyedik osztályban, már nem éri őket meglepetésként, fel tudnak rá készülni és természetessé válik a szereplés.”

(A2: nagykórus karnagya)

A gimnáziumi kórus vezetője úgy nyilatkozott, hogy az ADHD diagnózisú tanulóknál jellemző, hogyha éppen nem kell énekelni, pl. taps van, akkor mozognak és előfordul, hogy beszélnek, ezzel a fegyelem és a figyelem is kicsit széteszlik. Ennél a kérdésnél megfogalmazta a pedagógus a 9-12 évfolyamos diákokra vonatkozóan, hogy vannak erősen szorongó diákok, akik nem minden esetben merik a fellépéseket elvállalni. A felsős kórusban állítása szerint ilyen nem fordul elő, mert bátrabbak és nincsenek ennyire szorongó gyerekek. Véleménye szerint ez a kamaszkorral függhet össze.

7. Tapasztalatai alapján milyen diagnózissal rendelkező tanulók vonhatók be leginkább a kórus munkájába és milyen diagnózissal rendelkező tanulóknak okoz nehézséget a közösség tagjává válni?

Ezt a kérdést három pedagógusnak tettem fel, a most pályakezdő pedagógusnak nem tettem fel a kérdést. Ennek egyik oka, hogy kevesebb időm volt az interjúra, a másik ok, hogy még nincsenek tapasztalatai, hiszen ebben az évben kezdte a kórusvezetést. Több olyan kérdésem is volt, amit neki nem tettem fel ebből az okból kifolyólag.

A nagykórus és a fiúkórus vezetője egyértelműen azt a választ adták a kérdésre, hogy autisták esetén figyelhető meg a közösségbe való beilleszkedés nehézsége, más diagnózis esetén nem. A nagykórus vezetője elmondta, hogy volt olyan tanuló a kórusban, akinek mindig saját kottája volt és a padban is egyedül ült. Nem különült el, de saját térre szüksége volt. Beilleszkedéssel véleménye szerint különösebb gond nincs, de ehhez hozzájárul az is, hogy kiskórusban

jellemzően osztályok szerint helyezkednek el a kóruspróbákon, így a már megszokott közösségekben lehetnek, nagykórusra pedig már megszokják a közösségi éneklést.

A gimnáziumban tanító pedagógus eltérően nyilatkozott, ő úgy fogalmazott válaszában, hogy nincsenek olyan tanulók, akik nem tudnak jól beilleszkedni és mindenkit jól be lehet vonni. Ennél a kérdésnél mutatkozott meg az a különbség, hogy a gimnáziumban szabadon választható a kórus, míg a zenei általános iskolában kötelező. Ennek következtében csak olyan tanuló választja a kórust órák utáni tevékenységként, aki tényleg szeretne is kórus tagjává válni.

8. Ön szerint mi az oka annak, ha valaki nem tud megfelelően részt venni a kórus munkájában? Milyen eszközzel vagy módszerrel tudná segíteni a beilleszkedést?

Erre a kérdésre számomra új információkkal a két zenei általános iskolában tanító tapasztalt pedagógus adott bővebb választ. A gimnáziumban tanító pedagógusnak nem tettem fel ezt a kérdést, mivel az előző válaszban említette, hogy nincsenek beilleszkedési gondok, hiszen szabadon választják ezt a tevékenységet.

A nagykórus vezetője elmondta, hogy nála ilyen még nem fordult elő, de úgy gondolja, a motiváció és a szóbeli dicséret lehet a kulcs. Véleménye szerint erőltetni nem szabad semmit és meg kell adni a lehetőséget a tanulóknak, hogy csak jelen legyenek a közösségi létben.

A fiúkórus vezetőjétől bővebb információt kaptam. Kiemelte, hogy az önbizalomhiány ma már sokkal jellemzőbb a diákoknál, különösen az integrált tanulók esetében. Így nyilatkozott:

„[...] megerősítéssel erősíthető és formálható az egyén személyisége, értéket nyújt a közösség. Fontos az elfogadás és a türelem, nem elég csak a pedagógia, szükség van az egyén erősítésére is – ez integrált tanulók esetén jellemzőbb. A fejlesztő pedagógus szakmailag egészíti ki a kórusvezetők munkáját, technika és szakmaiság mellett szükség van az emberi tényezőkre is.”

(AI: fiúkórus karnagya)

9. Volt már arra példa pályája során, hogy speciális eszközöket pl. speciális hangszereket vont be?

A kérdésre három pedagógustól nagyon sok hasznos dolgot hallottam. A nagykórus vezetője és a gimnáziumban tanító pedagógus elmondták, előfordult már pályájuk során, hogy bizonyos hangszert adtak egy-egy tanulónak. A nagykórus vezetője egy mozgássérült gyermeket emelt ki válaszában, akinek hangszert adta, hogy ne érezze magát kevesebbnek, de hozzátette, ez a

módszer más diagnózisú diákok esetén is beválik és hasznos. A gimnáziumban tanító pedagógus pedig ADHD diagnózisú gyermek esetén említette, hogy ritmushangszereken és káhon dobozon szeret dobolni. Mindhárom pedagógus elmondta, hogy speciális eszközök bevonására, módszerek alkalmazására jellemzően integráltan tanuló gyerekek esetében van szükség.

Az egyéb technikákat, módszereket és eszközöket szó szerinti idézéssel mutatom be, mert számomra nagyon érdekesek és fontosnak tartom ezeket a praktikákat, beszámolókat.

„Plusz feladatokat szoktam adni, ha szükséges – pl. segítségét kérem kottaosztás során. Ha éneklés-kottaolvasás során izeg-mozog, a kezével babrál, akkor adok neki egy papírt és megkérem, rajzolja le, miről szól a dal. Előfordul, hogy rábízok valamit, pl. egy csipeszt, így az a kezében lehet, azzal játszhat közben, így jobban tud figyelni és koncentrálni. Előfordult, hogy kezébe adtam valamit, amit szét lehetett szedni, vagy rendezgetni lehetett, ezek segítségével tudott koncentrálni és együtt dolgozni a csapattal. Jellemzőbben fordul ez elő BTMN és SNI diagnózisú tanulóknál.”

(A1: fiúkórus karnagya)

„Előfordul, hogy a kórus alatt elnémulnak az SNI, BTMN gyerekek, elkezdi a figyelmük, meg kell őket próbálni visszaterelni. Erre fontos eszköz lehet a humor. Speciális képi motívumokra van gyakran szükség, például, ha az adott kórusmű alatt hangszeres kíséret van, akkor gyakrabban meghallgatják videóról, különben az első közös próbán nem sok sikerélmény várható. Sokkal több gyakorlást igényelnek a tanulók, mint korábban. Az életből és filmekből vett elemek bevonására is szükség van – több érzékszerv bevonása gyakran szükséges – régebben elég volt, ha szakszavakkal fejeztem ki, hogy mit szeretnék (pl. lassabban, gyorsabban, pátogósan stb.) ma már igény van arra, hogy valahogy elmutassam, körülírom, amit szeretnék kérni a tanulóktól. Olyan, mintha lerajzolnám, körülírnám a kottát – digitális világ sajnos ezt hozza magával, kell nekik az inger és a képi világ, már nem elég csak szavakkal elmondani.”

(A2: nagykórus karnagya)

10. Milyen jutalmazó-büntető eszközöket szokott alkalmazni egy-egy kóruspróba során?

Ami közös volt a négy válaszban, hogy büntető eszközöket nem, vagy csak nagyon ritkán, speciális esetekben alkalmaznak. A gimnáziumi kórusok vezetője úgy nyilatkozott, hogy feleslegesnek tartja a büntetést.

A kiskórus vezetője azt emelte ki, hogy annál tovább tart a kóruspróba, minél inkább nem figyelnek. Ha koncentrálnak, jól dolgoznak és jól viselkednek, hamarabb elmehetnek. Ez egyben jutalmazó és büntető módszer is.

A nagyórus és a fiúkórus vezetője is beszámolt egy-egy esetről, amikor szükség volt egy-két tanulót megkérni arra, hagyják el a termet. Erre körülbelül évente egy alkalommal kerül sor, de utána mindig nagyon rosszul érzik magukat a diákok. Előfordult, hogy valaki sírt, a fiúk közül pedig másnap virágot vittek a pedagógusnak bocsánatkérésképpen. Véleményük szerint ez a közösségből való kitétel érzését kelti a gyerekekben, emiatt törekednek arra, hogy erre ne kerüljön sor többször és a viselkedésükkel nem lesz probléma később.

„[...] Felteszem a kérdést: Maradsz vagy mész? – mindig maradni akarnak. Ez a kisebbekre volt jellemző, nagyobbaknál már nincs ilyen gond.”

(A2: nagyórus karnagya)

A kérdésre adott válaszukban kitértek arra is, hogyan hívják fel a hibákra a figyelmet. Többszöri szóbeli utasításra sor kerül általában. Ha valahol hamis hangot, vagy egyéb hibát fedeztek fel, nem emelik ki név szerint az illetőt, csak abba az irányba néznek, vagy a szólamot/kisebb csoportokat kérnek meg arra, énekeljék el újra az adott szakaszt.

Jutalmazásra mindegyik válaszban közös volt a szóbeli pozitív visszacsatolás és dicséret. Emellett egyedi válaszok is érkeztek még erre a kérdésre:

„[...] tapssal, esetleg jutalom ötössel ének-zenéből szoktam, hogyha kiemelkedően teljesített valaki, vagy egy nehéz kérdésre helyes választ adott, vagy hibát vesz észre a kottában egy diák, adok neki egy ötöst énekből.”

(A2: nagyórus karnagya)

„[...] Megértik a közös munka lényegét – közös célként tekintenek rá és ez fontos. Ha jól csinálja, akkor jó lesz és fontos kiemelni, hogy VELE lesz jó.”

(A1: fiúkórus karnagya)

„Együtt éneklés a jutalom – harmónia meghallása, dicséret, folyamatos visszacsatolás verbális kifejezések.”

(A4: gimnáziumban tanító kórusvezető)

11. Ön szerint van összefüggés a közösségi éneklés és a tanulmányi eredmények között?

Mind a négy pedagógus egyetértett abban, hogy összefüggés van a kettő között, és pozitívan hat a közösségi éneklés a tanulmányi eredményekre. Azonban mindegyik pedagógus mást emelt ki, másképpen indokolta válaszát.

A nagykórus és a fiúkórus vezetője említette meg válaszában, hogy a közösségi éneklés fejleszti a figyelmet, koncentrációs készséget és munkafegyelmet, ezekre a készségekre, képességekre pedig minden tanórán, tanulás során szükség van.

„A zene fejleszt. Valójában egy aktív időtöltési forma. Magabiztosságot ad és segít a siker megélésében.”

(A3: kiskórus karnagya)

„Kottaolvasás fejlesztő hatású, hidat képes képezni az agyféltekék között. Egymást segítve kreatívabbak lesznek. Nem is tudom, hogy kitől származik ez az idézet, de teljesen egyetértek vele: „1 ember 1 hang, 2 ember 2,5 hang” – ez azt jelenti, hogy egymásra támaszkodhatnak, így erősebbek lesznek. Küzdenek, koncentrálnak, munkafegyelem és a figyelem is nő. A kórus alatt fontos hangsúly kerül ezekre, ezáltal a tanulmányi eredményekre is hatással van. Kórus által ki mernek állni szerepelni mások elé, így ez is pozitívként hat az élet többi területére is.

Valójában a közösség húzza fel a résztvevőket.”

(A1: fiúkórus karnagya)

12. Online oktatás milyen módon hatott a kórusra? Volt eszközük, lehetőségük valamilyen módon kóruspróbákra vagy valamilyen kórusos tevékenységre?

Ezt a kérdést szintén három pedagógusnak tudtam feltenni, hiszen az online oktatás során jelenleg a kiskórus vezetője nem vezetett kórust. Jellemzően nem volt kórus, nem működött online.

A gimnáziumban hetente egyszer kórust tartott a pedagógus, de jellemzően nem énekeltek, csak nagyon ritkán, készült egy online felvétel is. Arra használta fel ezt az időt, hogy beszélgetett a tanulókkal mindennapjaikról és tanulásról, ahogy a pedagógus fogalmazott „közösségi chat” valósult meg. Rendszeresen 20 diák jelentkezett be ezekre a beszélgetésekre és elmondása szerint nagy volt erre az igény, szerették a tanulók. A járványnak olyan hatása volt a diákokra, hogy ennek köszönhetően megnőtt az igény a kórusban éneklésre és többen jelentkeztek a következő tanévben személyes jelenlétű oktatás alatt, mikor már lehetett kórusokat tartani. Ezzel

szemben a jelenlegi nagykórus, kovid-időszakban kiskórus vezetője pont az ellenkező hatásról számolt be:

„[...] Nehéz volt a visszatérés, nem akartak közösségbe menni, különösen kórusba nem akartak énekelni. Fordulópont volt a március 15-i iskolai ünnepség, ahol az egész iskola együtt énekelt egy szép dalt. [...] ez hozta vissza újra a kedvet a közösségi éneklés felé és innentől már nem volt kiugró viselkedés a kóruspróbákon és újra szívesen jártak kórusba a gyerekek.”
(A2: nagykórus karnagya)

A fiúkórus vezetője nem tapasztalt ilyen fajta ellenállást a kórusral szemben. A hangképzésre, odafigyelésre, nyugalomra és a tanítás egyéb aspektusaival kapcsolatban fogalmazott negatív hatásokat és állítása szerint a közösség újjáépítésére volt szükség.

13. Mi a véleménye a mai kóruspedagógiai helyzetről?

Mind a négy interjúalanyom erre a kérdésre más választ adott. Külön-külön mutatom be a válaszokat összefoglalva. Úgy gondolom a négy választ összerakva áll össze az, ami összességében jellemzi a mai kóruspedagógiai helyzetet. Ebből kifolyólag egy logikai szárlra építve egymás után mutatom be a válaszokat, jelölve, hogy kihez tartozik az adott vélemény.

A2: A kórusok száma jelentősen csökkent és kevesebb értékük van ma már, mert a szülők jellemzően másfajta különórákra viszik a gyermekeiket délután. A1: Általános iskolákban nincs nagy motiváció a kórusos tevékenységek végzése irányába. A4: A gyökerekben kellene változtatni. Teljesen más zenét hallgatnak ma a gyerekek, mint amilyen dalokat a kórusban énekelnek, így távol áll tőlük ez a világ és lehet, hogy nem is értik meg, így nincs ugyanolyan értékközvetítő hatása, mint korábban, emiatt nehezebben is lehet őket bevonni. A3: A tanárok lelkesedése is hiányzik az általános iskolákban és nincs meg a közösségi éneklés élménye és öröme sem. Se ének-zene órán sem zenetörténeten nem énekelnek együtt. A1: Nincsenek kötelező kórusok az ének-zenei általános iskolákon kívül. Az figyelhető meg viszont, hogy a felnőttek egyre nagyobb kedvvel énekelnek kórusban és a középiskolások között is nagyobb a motiváció. Ma már nem a minőség számít elsősorban, ha van az már különösen jónak számít. Ma már inkább az a fontos, hogy szeressék a közös éneklést.

14. Milyen változásokat tudna elképzelni, melyek hozzájárulnának a kórusok világának pozitív irányba történő fejlődéséhez? Milyen eszközökkel és módszerekkel lehetne Ön szerint érdekesebbé tenni a kórusok világát a fiatalok számára?

Erre a kérdésemre is négy teljesen különböző választ kaptam, ezért a válaszokat külön-külön foglalom össze. Vannak minimális egyezések, átfedések, de összességében mindenki mást fogalmazott meg és más tényezőket emelt ki a válaszában, ezért úgy gondolom, mindegyik gondolat nagyon érdekes és értékes.

A fiúkórus vezetője szerint elismerésre és értékelésre lenne szükség, valamint híresztelés és terjesztés is fontos lenne. Véleménye szerint azért vállalkoznak erre kevesebben, mert ez sok időbe és energiába kerül. A legfontosabbnak a zenélés örömét tartja, ezt meg kell adni a pedagógusoknak és a gyerekeknek is. Emellett az ének-zene óraszámok növelésére és a részvételi lehetőségek növelésére is szükség lenne véleménye szerint.

Ezt az utóbbi gondolatot a kiskórus vezetője is megfogalmazta válaszában. Véleménye szerint az iskolákban kellene létrehozni kórusokat, de ez komoly tervezést igényelne, szükség lenne elhivatott szakemberekre is ehhez, „*akik hozzájárulnának egy olyan gyermekközeg kineveléséhez, akik szívesen járnak énekelni kórusba önként.*” (A3: kiskórus karnagya) Válaszában kiemelte a szülők attitűdjét és lehetőségekre vonatkozó tényezőket is, mint pl. az időbeosztásukat.

A szülők attitűdjének befolyásoló erejét a nagykórus vezetője is kiemelte válaszában. Ő is megfogalmazta azt a gondolatot, hogy a kórusok híresztelésére és terjesztésére lenne szükség, azért, hogy a kultúrában és a társadalomban is legyen helye a kórusoknak. Erre a célra példaként említette a média hatását, fesztiválokra való részvételt, fellépési lehetőségek számának növelését (nem versenyeket), ahol a kórusban éneklés pozitív és szép oldalát lehetne megmutatni.

A gimnáziumban tanító pedagógus válaszában szintén említette a pedagógusok attitűdjének meghatározó szerepét, véleménye szerint lelkes tanárookra lenne szükség a helyzet javításához. Emellett az óraszámok emelését is megemlítette. Kiemelte válaszában, hogy a gimnáziumban nincs egy meghatározott idősáv ilyen iskolán kívüli programokra, hiszen nem kötelező a kórusban való részvétel. Ebből kifolyólag előfordul az, hogy nem tud részt venni a kóruspróbán olyan személy, aki nagyon szeretne, mert éppen más órája van. Még egy többi választól eltérő gondolatot fogalmazott meg: *[...] Fontos lenne hangszerek bevonása az iskolákba – hangszerpark fejlesztés – ezzel zenei kedv fejlesztése. [...]*” (A4: gimnáziumban tanító kórusvezető)

Az nagykórus vezetőjével való beszélgetés során megtudtam, hogy az ének-zenei iskolákban is csökkent az ének-zene órák száma. Elsőtől harmadik évfolyamig heti négy, negyediktől nyolcadik évfolyamig csupán heti három óra áll rendelkezésre. Csökkenteni kellett a tanulók óraszámát és nem tudtak másik tantárgyak óraszámán csökkenteni. Korábban megfigyeltem és tapasztaltam, hogy az egyéni fejlesztő órákra gyakran az ének-zene órákon kerül sor. Kíváncsi voltam arra, a heti két énekórából származik-e lemaradásuk az érintett diákoknak, van-e ennek valamilyen érzékelhető negatív hatása.

Erre a kérdésre a nagykórus vezetője úgy nyilatkozott, hogy bizonyos mértékben van hatása, de jelentős negatív hatást nem figyelt meg. Hasonlóan nyilatkozott a fiúkórus vezetője is, válaszában még hozzátette, hogy a fejlesztő foglalkozások ugyanolyan fontosak és ott is fejlesztésre kerülnek azok a készségek és képességek, amelyek az ének-zene órák által. Véleményét kiegészítette még azzal, hogy úgy vette észre, nehéz precíz munkára bírni a fiatalokat ma már, főleg az integráltan tanuló diákokat, de a közösségi éneklésnek nagyon erős motiváló ereje. Ugyan a tananyag szűrésére szükség van, azonban az óraszámok csökkenésének negatív hatása elsősorban a hangképzésre maradó minimális időben mutatkozik meg.

A gimnáziumban tanító pedagógushoz több kérdésem is volt, elsősorba abból az okból kifolyólag, mert ott nem kötelező a kórus és kíváncsi voltam arra, hogy mennyire népszerű ez a tevékenység az integráltan tanuló fiatalok körében, milyen szívesen jelentkeznek kórusba.

Milyen gyakran jelentkeznek SNI és BTMN diagnózissal rendelkező tanuló a kórusba?

Válaszában elmondta, hogy ADHD diagnózisú tanuló mindig van a kórusban és BTMN diagnózisú tanuló is. Autizmusban érintettek ritkábban fordulnak meg, mert nehezebben lehet őket a közösségbe bevonni. Elmesélt egy esetet, ismert egy autizmus-spektrum zavarral érintett fiút, aki nagyon tehetséges zenész volt, de amikor megkérdezte tőle a pedagógus, szeretne-e csatlakozni, a tanuló azt felelte, sajnálja, de csak kettő óráig tudja elviselni az iskolai zajt, a kóruspróba pedig tovább tart. Enyhébb tüneteket mutató autisták viszont könnyen bevonhatók a közösségi éneklésbe. Említette még az aszociális tanulókat, akikre nagyon pozitív hatással van közösségi éneklés és az egész közösségbe tartozás érzése. Amikor úgy érzik, készen állnak belépni a közösségbe, bármikor megtehetik, ez egy nagy fejlődést is jelent. Válaszában említett még egy esetet, melyet nagyon érdekesnek tartok:

„Abszolút hallású autista gyermek esetében előfordult, hogyha hamisnak hallotta a kórust, megállította a kórust, de akkor is, ha valaki csúszott.”

(A4: gimnáziumban tanító kórusvezető)

Támogatja, hogy SNI, BTMN diákok is részt vegyenek kórusban? Volt olyan tanuló, akit nem látott szívesen a próbákon?

Válaszában elmondta, hogy teljes mértékben támogatja. Megosztotta velem, hogy a kórus kapcsolatban áll a Parafónia zenekarral. Többször énekelnek velük egy-egy koncerten, bár a járvány óta nem került sor közös műsorra. A pedagógus erre nagyon jó érzékenyítési módszerként tekint. Véleménye szerint fontos, hogy épfejlődésű tanulók lassanak sérült, fogyatékkal élő embereket, ezáltal megtanulják, hogyan kell viszonyulni hozzájuk és hogyan kell bánni velük. Ennek köszönhetően a későbbiekben segítőkészek lesznek és elfogadóbb attitűdöt mutatnak majd a sérült, fogyatékkal élő embertársaink irányába. Kapcsolatban állnak egy bentlakásos otthonnal is, melynek lakói szintén fogyatékkal élő személyek és velük is több közös fellépésen vettek már részt. Említette, hogy volt olyan tanuló, aki nem vállalt ilyen fellépést és az első alkalom után úgy döntött, ő nem képes többször elmenni ilyen fellépésre.

Van összefüggés a zenei képzettség és a kórusba belépés között?

A pedagógus válasza erre a kérdésre az volt, hogy nem. Nem befolyásolja, hogy valaki zenei általános iskolában tanult-e korábban, sem az, hogy tanul-e zenét, hangszeren játszani. Az arányok vegyesek.

III.7. Kutatási eredmények összefoglalása

Nem reprezentatív kutatásomban négy szakember véleményéről és tapasztalatairól jutottam információkhoz. Általánosításokat levonni nem lehet a teljes mai magyar kóruspedagógiai helyzetre vonatkozóan, de úgy gondolom, alapul szolgálhat egy nagyobb, szélesebb körben kiterjedő kutatásra. Kutatásom összegezve úgy gondolom, választ kaptam kutatási kérdéseimre.

Az első kutatási kérdésem az SNI és BTMN diagnózissal rendelkező diákok kórusban megmutató viselkedésére vonatkozott. Interjúalanyaim megfogalmazták, hogy általában a kórusban másképpen viselkednek a tanulók, mint más tanórákon és környezetben, melynek egyik oka a közösség ereje, maga a közösségi hatás. Emellett a kóruspróbák délutáni időpontja is hatással van a tanulókra, jellemzően elfáradnak a nap végére.

A második kutatási kérdésben arra kerestem választ, hogy maga a közösségi éneklésnek milyen látható, érzékelhető hatásai vannak ma. Mind a négy pedagógus kiemelte válaszaiban a zene és a közösség erejét, az észrevehető pozitív hatásokat. A közösség ereje minden esetben nagy, ez valóban elősegíti a beilleszkedést és egyfajta húzóerőként is funkcionál. Egyértelműen az látszik a kérdésekre adott válaszokból, hogy a fejlesztő hatások különösen a szociális készségek területén mutatnak pozitív irányba történő fejlődést. Elősegíti a tanulók beilleszkedését a közösségbe és tágabb viszonylatokban a társadalmi beilleszkedéshez is hozzájárul. Erősíti a közösségbe tartozás érzését és támogatja a kapcsolatok kialakulását. Mindezek mellett a tanulmányi eredményre is pozitív hatással van egyéneként eltérő mértékben.

Harmadik kutatási kérdésemre is nagyon sok hasznos információ érkezett interjúalanyaimtól. Többféle választ is kaptam arra a kérdésre, hogyan tudják kezelni a speciális igényeket, van-e erre szükség. Ugyan differenciálásra nincsen szükség, bizonyos esetben szükség lehet egyéb eszközök bevonására és különleges pedagógiai módszerek alkalmazására a hatékony munka érdekében. Ez azonban nem csak és kizárólag az integráltan tanulók esetében lehet szükséges, hanem az épfejlődésű tanulók esetében is. Jelentősebb és valószínűbb, hogy valamilyen diagnózissal rendelkező tanuló esetében van szükség speciális megsegítésre, kiegészítő hangszer és eszköz bevonására, de nem kizárólag nekik lehet erre szükségük. A tanulók speciális, sajátos igényeit diagnózistól függetlenül is figyelembe kell venniük a pedagógusoknak a hatékony munka érdekében. Erre egy példa, hogy az egyik pedagógus úgy ítélte meg, három szólamban a kórus csak nagyon nehezen tudna énekelni, ezért már nem olyan darabokat választ a csapat számára.

Összességében úgy gondolom, hogy az interjúkészítések során minden bennem felmerülő kérdésre választ kaptam. Nagyon örülök annak és különösen pozitív érzéssel töltött el az, hogy négy nyitott, lelkes és segítőkész pedagógussal készíthettem interjút. Nem csak az elméleti kidolgozás során kerültek elő a zene pozitív hatásai, hanem az interjúk során többször is felmerült a közösségi hatás és a zene transzferhatásainak szerepe mind az épfejlődésű, mind az integráltan tanuló diákokra vonatkozóan. Ezen hatások is bizonyítják és mutatják azt, hogy mennyire fontos szerepet tölt be a kórusban való éneklés az érintett fiatalok és felnőttek életében is.

IV. Összegzés

Szakedolgozatom témája a közösségi éneklés szerepe a diákok, kiemelten az integráltan tanuló diákok életében. Kulcskérdésként az fogalmazódott meg bennem, hogyan működnek ma a kórusok és ebbe hogyan, milyen módon tudnak beilleszkedni és részt venni a különböző diagnózissal rendelkező tanulók.

Szakedolgozatom elején bemutattam röviden, miért ezt a témát választottam és hogyan terveztem felépíteni a dolgozatomat. Törekedtem arra, hogy minél több korszerű, mai szakirodalmat is feldolgozzak, azonban a klasszikusok sem maradhattak el, kiemelten Kodály Zoltán és Kokas Klára művei és gondolatai. Pethő Villő, Janurik Márta és Pukánszky Béla publikációi, gondolatai is nagy hasznomra váltak. Közösségi zenéléssel összefüggésben leginkább Tiszai Luca által írt publikációkat használtam fel.

Az elméleti áttekintés első pontja az integrációval és inklúzióval kapcsolatos fogalmak áttekintése volt, mivel az integráltan tanuló diákok helyzetét vizsgáltam. Ebből kifolyólag elengedhetetlennek tartottam egy bekezdésben összefoglalni ezeket az ismereteket.

Ezt követően a zene hatásait és a zenei tehetségek témakörét kezdtem boncolgatni. Összefoglaltam több szakirodalom feldolgozásának segítségével, kiket nevezhetünk tehetségeknek, kiemelve a fogyatékos, halmozottan fogyatékos személyekre vonatkozó zenei tehetség fogalmát. A zene hatásainak összefoglalásához is több szakirodalmat felhasználtam, itt kiemelném Kokas Klára kutatását is, mely szintén nagyon hasznosnak bizonyult számomra.

A további két fejezetben Kodály Zoltán és Kokas Klára munkássága és elvei kerültek bemutatásra. Fontosnak tartottam az ő munkájuk megemlítését, hiszen Kodály Zoltánra a kóruspedagógia atyjaként is tekinthetünk és az ő nézeteire, elveire alapul még ma is. Kokas Klára elsősorban a transzferhatások vizsgálata miatt került be a szakedolgozatomba, de az ő zenepedagógiai elveinek és nézeteinek bemutatását is fontosnak tartottam különösen a közösségi zenélés és éneklés vonatkozásában.

A következő fejezetben az ének-zene oktatás kérdéskörét jártam körbe, hiszen ez szorosan összekapcsolódik a közösségi énekléssel, illetve annak hiányával. A továbbiakban ismerttettem a zeneterápia és a zenepedagógia közötti különbséget, valamint a közösségi zenélés és éneklés szerepét mutattam be. Ezen információkat kiegészítettem két, a gyakorlatban is megmutató, kiválóan működő példával, a két fogyatékosággal élő tagokból álló zenekar munkájának rövid ismertetésével.

Törekedtem a téma minél szélesebb körben való bemutatására és minden fontos tényező ismertetésére. Szakirodalmi feldolgozás során elsősorban magyar nyelven elérhető

szakirodalmakat, különböző folyóiratokat tekintettem meg. Egyetemi tanulmányaim során elsajátított információk is felhasználásra kerültek, valamint néhány személyes élmény és tapasztalat is olvasható dolgozatomban.

Önálló kutatásom során arra kerestem választ elsősorban, hogy az integráltan tanuló diákok hogyan tudnak érvényesülni, alkalmazkodni és aktívan hozzájárulni a kórusok tevékenységéhez. A kutatásom során négy kórusvezető állt rendelkezésemre, akik készségesen válaszoltak minden kérdésemre és megosztották velem véleményüket, tapasztalataikat. Szerencsésnek tartom magam, mert volt lehetőségem ének-zene általános iskolában (ahol a kórusos tevékenység kötelező) tevékenykedő pedagógusokkal és egy nyolcosztályos gimnáziumban (ahol a kórusos tevékenység szabadon választható) tanító kórusvezetővel is interjút készíteni. Nagyon sok kérdésre hasonlóan nyilatkoztak, azonban akadtak eltérések is.

A pedagógusok válaszai alapján azt tudom megfogalmazni, hogy minden tanulóra pozitívan hat a közösségi éneklés. Ez számomra kiemelkedő fontossággal bír, hiszen erősíti és alátámasztja azt a gondolatot, hogy helye kell legyen a közösségi éneklésnek a fiatalok életében. Emellett láthatóvá vált, hogy a „A zene hatásai” fejezetben bemutatott, részletezett zene transferhatásai is látható és érzékelhető módon megmutatkoznak még ma is. Ki lehet még emelni azt is, hogy a közösségi éneklés pozitívan hat a szociális készségek fejlődésére és elősegíti a beilleszkedést, valamint tanulmányi eredményre is pozitív hatással bír.

A tanulóknak különböző sajátos igényeire fontos tekintettel lenni és szükség lehet bizonyos eszközök és pedagógiai módszerek alkalmazására. A legnagyobb nevelő, támogató és biztató tényező az maga a közösség. Különösen érdekes információ volt számomra, hogy azon tanulók esetében, akiknek magatartási problémáik vannak, gyakran a kórusban más viselkedést mutatnak, mely szintén a közösség kohéziójának köszönhető.

Negatív tapasztalat volt számomra, hogy a kórusok délutáni időpontjainak köszönhetően a tanulók legtöbbször már fáradtak, olyan intézményben, ahol nem kötelező, ütközhet másik órával a kóruspróba időpontja.

Fontos kiemelni véleményem szerint, hogy több tényező is befolyásolja azt, hogy a tanulók akarnak-e egy kórus tagjává válni, melyben nagy szerepe van a diagnózisnak és a speciális igényeknek is. Fontos szerepet tölt még be a társadalmi megítélés, a pedagógusok és szülők attitűdje, erre való lehetőségek, egyéni adottságok, tehetségek, valamint az órarend és a napi leterheltség is. Véleményem szerint ezen tényezők pozitív irányba történő változása hozzájárulhatna ahhoz, hogy a kórusok világa visszaszerezze a régi hírnevét és megbecsültségét.

Az elmúlt időszakban láthatóan megnövekedett bizonyos emberekben az a fajta igény, hogy közösségben legyenek, tartozzanak egy közösséghez, mely bizonyos mértékben a

koronavírus járvány egyik mellékhatásának tudható be. Egyik példa erre, hogy a középiskolában megnőtt a kórusban való éneklés igénye a diákok körében. Ez is azt mutatja, hogy igény lenne erre a fajta tevékenységre és fontos lenne a kóruspedagógia fellendülése is. Ennek elérése érdekében szükség van a pedagógusok mellett a társadalom attitűdváltozására is. Lehetőségeket és teret kellene biztosítani a kórusoknak a sportágak mellett.

Úgy gondolom, sikerült minden felmerülő kérdésemre választ kapnom és egy teljes, átfogó képet kapnom a jelenlegi kóruspedagógiai helyzetről. Úgy érzem, arról is elegendő információt szereztem, hogy a pedagógusok szemszögéből nézve mi okoz az integráltan tanuló diákok számára nehézséget, milyen módszerekkel és eszközökkel tudják őket hatékonyan bevonni a kórusos tevékenységbe és mi a pedagógusok véleménye az integráltan tanuló diákokról. Széleskörű válaszokat kaptam arra vonatkozóan is, hogy a zene pozitív hatásai a pedagógusok számára is láthatóan, hogyan és milyen területen mutatkoznak meg.

Szakedolgozatom készítése során több további kérdés is megfogalmazódott bennem, melyek további kutatások alapjait képezhetik. Úgy gondolom, nagyobb jelentőséget lehetne tulajdonítani annak a kérdésnek is, hogy mit énekelnek egy kórusban. A klasszikusok mennyire felelnek meg a diákok és valójában a társadalom igényeinek? Mi kellene ahhoz, hogy a kórusokat újra megbecsüljék és újra értékeket közvetítsen? Ezen kérdésekre sokkal tágabb, szélesebb körben kiterjedő kutatásra lenne szükség, mely elsősorban nem a pedagógusokat célozza meg, hanem a diákokat és a szülőket.

V. Felhasznált szakirodalom

Alfred Schütz (1951): Making Music Together: A Study in Social Relationships. Social Research, Vol. 18. sz. 1. 76–97 p.

„A zene mindenkié” Egyesület: Parafonia.hu. [online] [2023.03.27.] <URL https://www.parafonia.hu/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1

Asztalos Kata (2012): A zenei képességek és a zenei műveltség kutatása. Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola. In: Iskolakultúra, 2012/10. 76-92 p.

Barkóczi Ilona és Pléh Csaba (1977): Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata. Petőfi Nyomda, Kecskemét. 154 p.

Bányász-Németh Tilda – Kovács Henrik – Pethő Villő (2010): A tánc- és zenei nevelés megjelenése a 20. század elején kibontakozó életreform-mozgalmak tükrében. In: Iskolakultúra. évf. 20. sz. 3 (2010). 31-46 p.

Dalos Anna (2019): Kodály szolmizál: A Kodály-módszer létrejöttének első időszakáról. In: Magyar Zene. 57. évf. 1. sz. 46-55 p. [online] [2023.01.27.] <URL https://epa.oszk.hu/02500/02557/00037/pdf/EPA02557_magyar_zene_2019_1_046-055.pdf?fbclid=IwAR2ui1zUQDKzBdYjbQepgvJZ3AppnrqvPIzbFSz-TIsqkBP4CI95PXiYYfo

Deszpot Gabriella (2009): ZENEI ÁTVÁLTOZÁS: Kokas Klára komplex művészeti programja, mint pedagógia és terápia. Parlando: zenepedagógiai folyóirat, 2009. (51. évf.) 6. sz. 5-11. p.

Farnadi Tamara (2012): Zenében lelt öröm. In: Tanító. évf. 1. sz. 8. 26-28 p.

Fehér Anikó (2012): A Kodály-módszer. [online] [2023.01.27.] <URL http://www.parlando.hu/2012/2012-6/2012-6-08-Feher.htm?fbclid=IwAR0idLji1hGZ9zA-IDEMzmb94TiMnhnbv4qu5zlpqrua-3_GQGkWwWEx593U

Fejes József Balázs – Szűcs Norbert (2017): Hol tart ma az oktatási integráció ügye? I. Új Pedagógiai Szemle. 2017/11-12. 100-116p. [online] [2023.01.29.] <URL http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/19203/1/3_upsz_102-118_102.pdf

Janurik Márta (2020): A zenetanulás transzferhatásairól nemzetközi és hazai kutatások tükrében. In: Valóság folyóirat: Műhelytanulmányok II. évfolyam /4. „Mozgó dó...” Gondolatok Kodály Zoltán zenepedagógiai módszeréről. 17-35 p. [online] [2023.01.29.] <URL https://www.mma-mmki.hu/userfiles/Working-papers/MMAMMKImuhelytanulmanyok_2evf4_MozgoDo_beliv.pdf

Janurik Márta és Józsa Krisztián (2016): Enyhén értelmi fogyatékos gyermekek zenei képességének fejlettsége. In: Magyar pedagógia. 116. évf. 1. szám 25–50. 25-50 p.

Kaibinger Pál (2020): Kodály-koncepció a gyógypedagógiai ének-zene oktatásban. In: Valóság folyóirat: Műhelytanulmányok II. évfolyam /4. „Mozgó dó...” Gondolatok Kodály Zoltán zenepedagógiai módszeréről. 81-86. p. [online] [2023.02.18.] <URL https://epa.oszk.hu/02900/02924/00090/pdf/EPA02924_valosag_2020_07_109-113.pdf

Kiss Virág (2010): Művészeti nevelés, művészettel nevelés, művészetterápia. In: Iskolakultúra. 10. sz. 18-31 p.

Kodály Zoltán (1984): Magyarság a zenében. Magvető Könyvkiadó. Bp. 57 p.

- Kodály Zoltán (1993): Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers. Szépirodalmi Könyvkiadó. Bp. 413 p.
- Kodály Zoltán (1961): The Tasks of Musicology in Hungary. Akadémiai kiadó. T. 1. Fasc. 1/2. 5-8 p.
- Kodály Zoltán (1972): Visszatekintés: Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok I. Zeneműkiadó Vállalat, Bp. 346 p.
- Kodály Zoltán (1989): Visszatekintés: Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok III. Zeneműkiadó Vállalat, Bp. 751 p.
- Kokas Klára (1992): A zene felemeli a kezeimet. Akadémia Kiadó. Bp. 205 p.
- Kokas Klára (1972): Képességfejlesztés zenei neveléssel. Zeneműkiadó Budapest. Bp. 121 p.
- Kollár János (2016): Zeneterápia az orvoslásban. In: Természet világa: természettudományi közlöny 147. évf. 11. sz. 2016. november 482-486 p.
- Kovács Katalin (2019): Mi lehet a zenei nevelés célja? – Gyermekekhangképzés múltja, jelene, jövője. In: Évkönyv 2019, XVI. évf. 1. szám. Újvidéki Tudományegyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka. 115-121 p. [online] [2023.01.29.] <URL <https://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/evkonyv/Evkonyv2019.pdf#page=115>>
- Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület: Máltai Szimfónia. 2023. [online] [2023.03.27.] <URL <https://maltaiszimfonia.hu/a-programrol/>>
- Németh András, Mikonya György és Ehrenhard Skiera (szerk.) (2007): Életreform és reformpedagógia–nemzetközi törekvések magyar pedagógiai recepciója. Gondolat Kiadó, Budapest 192-213 p.
- Papp Gabriella (2012): Az integráció, inklúzió fogalmak tartalmi elemzése gyógypedagógiai megközelítésben nemzetközi és magyar szinten. In: Gyógypedagógiai Szemle. 40. évf. 4. sz. (2012. október-december) 295-304 p. [online] [2023.01.29.] <URL http://epa.niif.hu/03000/03047/00058/pdf/EPA03047_gyosze_2012_4_295-304.pdf>
- Pethő Villő (2017): Kodály zenei nevelési koncepciójának értelmezési lehetőségei. 9 p. [online] [2023.01.29.] <URL https://www.parlando.hu/2017/2017-6/Petho_Villo-Kodaly.pdf>
- Pethő Villő és Janurik Márta (2009): Waldorf iskolába járó és általános tantervű tanulók klasszikus zenéhez fűződő attitűdjének összehasonlító elemzése. In: Iskolakultúra Online, 1. 24-41 p. [online] [2023.01.29.] <URL http://misc.bibl.u-szeged.hu/45538/1/iol_2009_001_024-041.pdf>
- Pukánszky Béla (2004): Kodály Zoltán zenepedagógiai munkásságának életreform motívumai. 13 p. [online] [2023.01.27.] <URL <http://www.pukanszky.hu/Kodaly.pdf>>
- Rózsa Lászlóné Szabó Dóra (2007): A zenei tehetség fejlődését és kibontakozását befolyásoló tényezők vizsgálata- A zenei tehetség és modellje. Doktori disszertáció. Debreceni Egyetem Interdiszciplináris Bölcsészettudományok Doktori Iskola, Debrecen. 13-37 p. [online] [2023.01.27.] <URL <https://www.parlando.hu/2015/2015-1/RozsaLaszloneSzaboDora.pdf>>
- Szalai Tamás (2022): Az Orff-koncepció szerepe a zenei nevelésben. Debreceni Egyetem, Zeneművészeti kar honlap. [online] [2023.01.27.] <URL <https://music.unideb.hu/hu/az-orff-koncepcio-szerepe-zenei-nevelesben>>

Szegő Ágnes (2008): Pedagógusok attitűdje az integrált oktatással kapcsolatban. In: Alkalmazott Pszichológia. X. évf. 3-4. sz. 21-34- p. [online] [2023.01.27.] <URL http://real-j.mtak.hu/12270/2/APA_08_3-4.pdf#page=21

Tiszai Luca: A közösségi zeneterápia modellje a gyógypedagógiában. In: Gyógypedagógiai szemle. 2017. 45. évf. 3. sz. 145-158. p. [online] [2023.01.27.] <URL https://epa.oszk.hu/03000/03047/00077/pdf/EPA03047_gyogyped_szemle_2017_3_145-158.pdf

Tiszai Luca (2018): Közös zenélés szerepe a befogadó attitűd kialakításában. Modellprojekt és hatásvizsgálat. 198 p. [online] [2023.01.27.] <URL [//disszertacio.unieszterhazy.hu/50/1/%C3%89rtekez%C3%A9s.pdf](http://disszertacio.unieszterhazy.hu/50/1/%C3%89rtekez%C3%A9s.pdf)

Tiszai Luca (2013): „Legyen a zene tényleg mindenkié” Nádizumzum – egy halmozottan sérültekből álló zenekar születése. Gyógypedagógiai Szemle - 41. évf. 3. sz. (2013. július-szeptember) 213-222 p.

Tóth-Bakos Anita (2014): Zenepedagógia és zeneterápia – music education and music therapy. 6 p. [online] [2023.01.27.] <URL https://www.researchgate.net/publication/266784576_ZENEPEDAGOGIA_ES_ZENETERAPIA_-_MUSIC_EDUCATION_AND_MUSIC_THERAPY

Tóth László (2010): Akadályozottság és tehetség. In: Tehetség, 18 (3), 3-4. 4 p. [online] [2023.01.27.] <URL http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/Dr_Toht_tanulmanyok/Akadalyozottsag_es_tehetseg.pdf

Turmezeyné Heller Erika (2019): A zenei tehetség felfedezése és fejlesztése. In: A tehetségek kézikönyve. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. Bp. 416-424 p.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Juhász Nikolett
A Hallgató Neptun kódja: KYFVTY
A dolgozat címe: Közösségi éneklés szerepe az integráltan tanuló fiatalok körében
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: Neveléstudományi Intézet/Gyógypedagógiai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

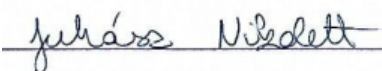
Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023. év 04. hó 27. nap

Hallgató aláírása

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

A Juhász Nikolett (hallgató Neptun azonosítója: KYFVTY) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekinttem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*²

Kelt: Kaposvár, 2023. 04. 27.

Dr. Blesz Barbara

Belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.